

บทที่ 3

การฝึกอาชีพและการบังคับใช้แรงงานนักโทษในประเทศไทย

การบังคับใช้แรงงานนักโทษในประเทศไทย เป็นนโยบายที่รัฐได้มอบให้กรมราชทัณฑ์นำไปกำหนดแบบแผนและวิธีการที่จะปฏิบัติต่อนักโทษ ในเบื้องต้นจึงสมควรนำมาศึกษาถึงประวัติความเป็นมาดังกล่าว

3.1 ความเป็นมาของการให้นักโทษทำงานในประเทศไทย

ในประเทศไทยการใช้แรงงานนักโทษหรือการให้นักโทษทำงานมีมานานแล้ว โดยใน สมัยโบราณ การใช้แรงงานนักโทษถือเป็นโทษอย่างหนึ่ง ซึ่งใช้ควบคู่กันไปกับโทษจำคุก เช่น ให้จำคุกแล้วเอาตัวลงเป็นตะพุ่นหญ้าช้าง หรือให้นักโทษทำงานทุกอย่างให้กับผู้คุม ซึ่งมีลักษณะใช้แรงงานเหมือนไพร่¹ ซึ่งจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ การใช้แรงงานนักโทษมีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา² ดังที่ปรากฏในเอกสารจดหมายเหตุ คำให้การของขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรม ซึ่งในจดหมายเหตุนั้นได้กล่าวถึงพระคลัง โรงช่าง โรงม้า คุก และหอกลอง ที่มีอยู่ในกำแพงกรุงศรีอยุธยา ในส่วนที่เกี่ยวกับคุก จดหมายเหตุได้มีบันทึกไว้ว่าในกำแพงกรุงศรีอยุธยามีคุกอยู่ 8 คุก นักโทษที่ถูกคุมขังอยู่ในคุกเหล่านั้น ทางราชการได้จัดให้ทำเรือรบ เรือสำเภา อยู่เก็บเรือสำเภา เลื่อยไม้ ไสกบ ทำถนนหลวง ทำความสะอาดสถานที่ราชการ³

ต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ การใช้แรงงานนักโทษไม่ได้เน้นหนักในไปทางที่เป็นประโยชน์ต่อทางราชการ แต่เป็นไปในทางที่เป็นประโยชน์ต่อเจ้าพนักงานผู้คุมและเจ้านายผู้มีอำนาจบังคับบัญชาคุกและตาราง ทั้งนี้ เพราะเหตุว่าในสมัยนั้นเจ้าพนักงานผู้ควบคุมคุกและตาราง ไม่ได้รับพระราชทานเงินเดือนเบี้ยหวัดจึงได้ผลประโยชน์จากการใช้แรงงานนักโทษ โดยนักโทษต้องเสียค่าธรรมเนียมให้แก่เจ้าพนักงานผู้ควบคุม ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งถือได้ว่าเป็นยุคของการปฏิรูปการปกครอง โดยพระองค์ได้ทรงนำวิทยาการ

¹ กรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย, ประวัติราชทัณฑ์ 200 ปี, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ราชทัณฑ์, 2525), หน้า 548.

² เกียรติศักดิ์ วงศ์ไชยสุวรรณ, “การใช้แรงงานนักโทษในสาธารณะกิจ,” วารสารราชทัณฑ์ 27 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2522) : 37-38.

³ ประกิจ กฤษณะ, “การใช้แรงงานนักโทษเด็ดขาดออกทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ,” วารสารราชทัณฑ์ 31 (พฤศจิกายน-ธันวาคม, 2526) : 42.

ความรู้และอารยธรรมจากต่างประเทศมาเพื่อพัฒนาการประเทศและแก้ไขความเป็นอยู่ของประชาชนและประเทศให้เจริญขึ้น⁴ โดยได้มีการปฏิรูปงานราชทัณฑ์ ในส่วนของการใช้แรงงานนักโทษก็ได้มีการพัฒนาและมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างไปจากเดิม โดยในปีรัตนโกสินทร์ศก 110 ได้มีการปฏิรูปการใช้แรงงานนักโทษให้เป็นประโยชน์ต่อราชการแผ่นดินและให้นักโทษมีวิชาความรู้ไปประกอบอาชีพภายหลังพ้นโทษ ฝ่าย เจ้าพนักงานผู้คุมซึ่งแต่เดิมไม่ได้รับเงินผลประโยชน์ก็ได้จัดให้ได้รับเงินเดือนจากรัฐ แทนที่เงินรายได้จากส่วนผลประโยชน์จากการใช้แรงงานนักโทษและได้ยกเลิกการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมจากนักโทษ ตลอดจนรัฐเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ค่ารักษาพยาบาล และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ แก่นักโทษ ตลอดจนมีการสร้างโรงงานในคุกเพื่อให้นักโทษได้ทำงานช่างฝีมือต่าง ๆ เช่น ช่างเหล็ก ช่างไม้ ช่างกลึง ช่างลิบหมู่ เป็นต้น⁵

หลังจากนั้นก็ยังมีพระบรมราชโองการการตราพระราชบัญญัติลักษณะเรือนจำ พ.ศ. 2444 (ร.ศ. 120) โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดระบบงานราชทัณฑ์ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ซึ่งใช้สืบเนื่องมาจนถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 และได้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติราชทัณฑ์รวม 3 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2520 พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2521 และพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2523 ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ตลอดจนมีการตรากฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ในการพัฒนางานราชทัณฑ์ให้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมอารยประเทศ

วิวัฒนาการของงานราชทัณฑ์จากอดีตจนถึงปัจจุบัน มีลักษณะเป็นวิวัฒนาการที่พัฒนาอย่างต่อเนื่อง จากการปฏิบัติต่อนักโทษที่เป็นรูปแบบในแนวจารีตประเพณีดั้งเดิม คือ เป็นการลงโทษให้สาสมถึงความผิดที่เกิดขึ้นมาเป็นรูปแบบการปฏิบัติที่มุ่งเน้นการคุมครองสังคม และการแก้ไขอบรม ผู้กระทำความผิดให้กลับเข้าสู่สังคมได้เช่นคนปกติ การใช้แรงงานผู้ต้องขังก็มีการปฏิบัติที่สอดคล้องกับข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำ และข้อเสนอแนะว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดของสหประชาชาติ และเน้นการฝึกวิชาชีพ เพื่อที่จะสามารถนำไปประกอบวิชาชีพได้ภายหลังพ้นโทษ⁶

นอกจากนี้การใช้แรงงานนักโทษซึ่งในปัจจุบันอยู่ในความดูแลของกรมราชทัณฑ์ ซึ่งกรมราชทัณฑ์ก็มีแนวความคิดที่จะใช้เรือนจำและทัณฑสถานเพื่อการลงโทษอย่างเดียว เป็นแนวทางเพื่อการแก้ไขปรุงแต่งจิตใจผู้กระทำความผิด ดังเห็นได้จากการเรียกชื่อ กรมราชทัณฑ์ ซึ่งแต่

⁴ ประธาน วัฒนวานิชย์ และคณะ, สิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์, 2529), หน้า 285.

⁵ กรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย, ประวัติราชทัณฑ์ 200 ปี, หน้า 549-550.

⁶ รายงานประจำปี กรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2538.

เดิมเรียกกันว่า “กรมเรือนจำหรือกรมตัดสันดาน” ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Department of Prisons or Department of Penitentiary” เปลี่ยนใหม่เป็น “Department of Corrections” อันมีความหมายเป็นมงคลว่า “กรมแก้ไขพฤติกรรมผู้กระทำผิด” ทางราชทัณฑ์ของประเทศไทยก็ได้เปลี่ยนชื่อ “กรมราชทัณฑ์” ซึ่งเดิมในภาษาอังกฤษเรียกว่า “Department of Penitentiary” ไปสู่คำว่า “Department of Corrections” เมื่อปี พ.ศ. 2505 เช่นเดียวกัน⁷

กล่าวโดยสรุป ในสมัยก่อนการใช้แรงงานนักโทษเป็นไปเพื่อการลงโทษเพียงอย่างเดียว มีการใช้แรงงานนักโทษเยี่ยงทาส คือ เอาตัวลงโทษเป็นข่ารับใช้ของเจ้าขุนมูลนาย แต่ในปัจจุบันแนวความคิดในการใช้แรงงานนักโทษได้เปลี่ยนแปลงไป โดยให้หันมาเน้นเพื่อให้เป็นไปในการแก้ไข ฟื้นฟู ด้วยการให้ความรู้เพื่อนำไปประกอบอาชีพภายหลังจากพ้นโทษไปแล้ว ประกอบกับการให้การศึกษอบรมในด้านอื่น ๆ ด้วย

3.2 กฎหมายและระเบียบเกี่ยวกับการบังคับใช้แรงงานนักโทษในประเทศไทย

ปัจจุบันกฎหมายหลักที่เกี่ยวข้องกับการให้นักโทษทำงานของไทย ได้แก่ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ซึ่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 53 ตอนที่ 46 วันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2479 และบังคับใช้ภายหลัง 4 เดือน นับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา⁸ จึงมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2479 และมีผลทำให้ยกเลิกกฎหมายเดิมที่ใช้บังคับอยู่คือ พระราชบัญญัติลักษณะเรือนจำ ร.ศ. 120 กับทั้งบรรดากฎหมาย กฎและระเบียบ ข้อบังคับอื่น ๆ ในส่วนที่มีบัญญัติแล้วในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 หรือซึ่งมีข้อความขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479⁹

นอกจากนี้ก็ยังมีความหมายที่เกี่ยวข้อง คือ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ 2479 (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2523 ซึ่งเกี่ยวข้องกับการให้นักโทษทำงานซึ่งเกี่ยวกับงานสาธารณะ รวมทั้งกฎกระทรวงและระเบียบที่เกี่ยวข้อง

หน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบกฎหมายในการให้นักโทษทำงานหรือฝึกอาชีพ คือ กรมราชทัณฑ์ ซึ่งการให้นักโทษทำงาน หรือการใช้แรงงานนักโทษ หรือการฝึกวิชาชีพ เป็นกิจกรรมที่สำคัญประการหนึ่ง เรือนจำและทัณฑสถานโดยหลักการแล้วถือว่าการใช้แรงงานนักโทษและการฝึกวิชาชีพเป็นกิจกรรมที่มีผลต่อกิจกรรมฟื้นฟูจิตใจนักโทษ

⁷ ประเสริฐ เมฆมณี, หลักทัณฑ์วิทยา, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท บพิตรการพิมพ์ จำกัด, 2523), หน้า 181.

⁸ มาตรา 2 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479.

⁹ มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479.

กฎหมายต่าง ๆ และระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการใช้แรงงานและการฝึกอาชีพมีดังต่อไปนี้
คือ

3.2.1 การให้นักโทษทำงานตามมาตรา 22

มาตรา 22 ของพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 บัญญัติว่า¹⁰ “นักโทษเด็ดขาดต้องทำงานตามคำสั่งของเจ้าพนักงานเรือนจำ” ซึ่งจะเห็นได้ว่านักโทษต้องทำงานตามคำสั่งของเจ้าพนักงานเรือนจำนั้นเฉพาะนักโทษเด็ดขาดเท่านั้น ผู้ที่ถูกขังแต่ไม่ใช่ นักโทษเด็ดขาดจึงไม่ต้องทำงานไม่ว่าจะเป็นกรณีคนต้องขังหรือคนฝาก

คำว่า “นักโทษเด็ดขาด” หมายความว่า บุคคลซึ่งถูกขังไว้ตามหมายจำคุกภายหลังจากคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกและหมายความรวมถึงบุคคลซึ่งถูกขังไว้ตามคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายให้ลงโทษด้วย ส่วน “คนต้องขัง” หมายความว่า บุคคลที่ถูกขังไว้ตามหมายขัง¹¹ และ “คนฝาก” หมายความว่า บุคคลที่ถูกฝากให้ควบคุมไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือกฎหมายอื่นโดยไม่มีหมายอาญา¹²

จากบทกฎหมายดังกล่าวมาข้างต้น กฎหมายวางหลักว่านักโทษเด็ดขาดต้องทำงานตามคำสั่งของเจ้าพนักงานเรือนจำ แต่คำสั่งที่เจ้าพนักงานเรือนจำจะสั่งได้นั้นต้องเป็นคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายหรือกฎหมายให้อำนาจไว้เท่านั้น ส่วนคนต้องขังและคนฝาก เจ้าพนักงานเรือนจำไม่มีอำนาจสั่งให้ทำงาน ยกเว้นแต่ในกรณีที่คนต้องขังหรือคนฝากสมัครใจทำงานเอง ดังที่กฎหมายบัญญัติว่า¹³

“คนต้องขังและคนฝาก ต้องทำงานแต่เฉพาะที่เกี่ยวกับความสะอาดหรืออนามัยของตนหรือการสุขาภิบาลในส่วนใดส่วนหนึ่งแห่งเรือนจำ คนต้องขังระหว่างอุทธรณ์หรือฎีกาอาจต้องทำงานเพื่อยังการบำรุงรักษาเรือนจำให้ดียิ่งขึ้น ผู้ต้องขังคนใดสมัครเข้าทำงานอย่างอื่นก็อาจขออนุญาตให้ทำได้”

¹⁰ มาตรา 4(3) แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2523.

¹¹ มาตรา 4(4) แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479.

¹² มาตรา 4(5) แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479.

¹³ มาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479.

นอกจากนี้เจ้าพนักงานเรือนจำจะต้องให้นักโทษทำงานที่ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าจะเป็นประโยชน์กับนักโทษ มิใช่จะใช้อำนาจตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้โดยไม่มีขอบเขตจำกัด ซึ่งการงานที่จะจัดให้นักโทษทำงานนั้น เจ้าพนักงานเรือนจำจักต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปด้วยคือ¹⁴

1. กำหนดโทษ ถ้าเป็นนักโทษที่กำหนดโทษหรือระยะเวลาการจำคุกอยู่ในเรือนจำนั้น ซึ่งไม่มีเวลาพอที่จะฝึกฝนการทำงานให้เกิดความชำนาญก็อาจให้ทำงานเบ็ดเตล็ดทั่วไป นักโทษที่ได้รับโทษจำคุกสูงก็ให้ทำงานที่ค่อนข้างยากหรืองานที่มีอาชีพถาวร เพราะมีโอกาสฝึกฝนอบรมจนเกิดความชำนาญและสามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพภายหลังพ้นโทษได้
2. ความแข็งแรงแห่งร่างกาย ผู้ที่มีร่างกายแข็งแรงก็ควรทำงานที่หนักกว่าผู้ที่อ่อนแอกว่า
3. สติปัญญา ผู้ที่มีสติปัญญาดีควรทำงานเกี่ยวกับงานที่สามารถใช้ความคิดสร้างสรรค์ หรือประดิษฐ์ หรือควรจัดให้เป็นหัวหน้ากลุ่ม
4. อุปนิสัยและฝีมือความรู้ ความชำนาญ ผู้ที่มีนิสัยเยือกเย็นสมควรทำงานประดิษฐ์ ละเอียดอ่อน เช่น งานแกะสลักหรืองานมุก หรือผู้ที่มีความรู้ ความชำนาญมาก่อน ก็สามารถนำมาฝึกอบรมนักโทษอื่นอีกด้วย
5. ผลในทางเศรษฐกิจ ควรคำนึงถึงการประหยัดวัสดุอุปกรณ์ มิให้สูญเสียมากเกินไป
6. ผลในทางอบรม ดังเช่น ในกรณีการให้ฝึกวิชาชีพควรมุ่งหวังผลให้นักโทษสามารถนำไปประกอบอาชีพภายหลังพ้นโทษได้
7. สถานการณ์แห่งเรือนจำ

การจัดให้นักโทษทำงานนอกจากจะต้องคำนึงถึง กำหนดโทษ ความแข็งแรงแห่งร่างกาย สติปัญญา อุปนิสัย และฝีมือหรือความรู้ความชำนาญ ผลในทางเศรษฐกิจ ผลในทางอบรม สภาพการณ์แห่งเรือนจำแล้ว นักโทษเด็ดขาดที่ยังอยู่ในวัยที่ควรได้รับการศึกษาอบรม กฎหมายก็ได้บัญญัติว่า “นักโทษเด็ดขาดอายุต่ำกว่า 25 ปี ให้คำนึงถึงการศึกษาและการอบรมเป็นพิเศษ”¹⁵ จะเห็นได้ว่ากฎหมายได้คำนึงถึงนักโทษที่อยู่ในวัยอายุต่ำกว่า 25 ปี เป็นกรณีพิเศษ ทั้งนี้เนื่องจากนักโทษในวัยนี้เป็นวัยที่ยังควรได้รับการศึกษาเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไปที่อยู่ในวัยเดียวกัน เพื่อในวันข้างหน้าเมื่อเขาพ้นโทษแล้วจะได้ใช้ความรู้ที่ได้ศึกษาอบรมประกอบสัมมาอาชีพต่อไป อันจะทำให้สังคมสงบสุขขึ้นด้วย

¹⁴ กฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ข้อ 50.

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, ข้อ 5.

นอกจากนี้ในการให้นักโทษทำงานหรือฝึกวิชาชีพจะต้องคำนึงหลักเกณฑ์ของข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขังกับข้อเสนอแนะในเรื่องที่เกี่ยวข้องของสหประชาชาติ (United Nations Standard Minimum Rules For The Treatment of Prisoners and Related Recommendations) ซึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับการทำงานได้มีกำหนดไว้ในข้อ 71 (1)-(6) โดยมีรายละเอียดดังนี้คือ

- (1) งานที่จัดให้ผู้ต้องขังทำนั้น จะต้องไม่มีลักษณะเป็นการทรมานให้ทรมานจำ
- (2) ผู้ต้องขังมีความสมบูรณ์ทางร่างกายและจิตใจ ตามที่แพทย์วินิจฉัย
- (3) ควรทำงานที่เพิ่มพูนสมรรถภาพของเขาในการทำงานหาเลี้ยงชีพโดยสุจริตเมื่อพ้นโทษไปแล้วเท่าที่จะทำได้
- (4) ผู้ต้องขังควรได้รับการฝึกวิชาชีพในงานที่เป็นประโยชน์และเกิดผลกำไร โดยเฉพาะผู้ต้องขังเยาว์วัย
- (5) ผู้ต้องขังควรเลือกทำงานที่จะทำได้ภายในกรอบวิชาชีพที่เหมาะสม
- (6) จำนวนชั่วโมงทำงานควรกำหนดอย่างเหมาะสม โดยพิจารณาให้ใกล้เคียงกับงานอิสระภายนอกและมีวันพักผ่อนสัปดาห์ละ 1 วัน
- (7) ได้รับค่าตอบแทนอย่างเป็นธรรมและเรือนจำเก็บไว้เป็นส่วนหนึ่งสะสมไว้ให้ผู้ต้องขังเมื่อพ้นโทษ

3.2.1.1 ประเภทของงานที่ให้นักโทษทำ

การให้นักโทษทำงานตามมาตรา 22 นี้มีทั้งงานที่มีผลประโยชน์ตอบแทนและงานที่ไม่มีผลประโยชน์ตอบแทน ซึ่งพอจะแยกออกได้เป็นดังนี้ คือ

1. การฝึกวิชาชีพ
2. แรงงานรับจ้าง
3. การให้นักโทษออกทำงานภายนอกเรือนจำ

ซึ่งจะแยกอธิบายดังนี้ คือ

1. การฝึกวิชาชีพ เป็นรูปแบบหนึ่งของระบบการใช้แรงงานผู้ต้องขังผลิตผลิตภัณฑ์ราชทัณฑ์ ซึ่งในปัจจุบันกรมราชทัณฑ์มีแนวความคิดว่า การฝึกวิชาชีพแก่นักโทษมีส่วนสำคัญที่จะช่วยให้นักโทษประพฤติตนเป็นพลเมืองดี เนื่องจากนักโทษส่วนมากมีฐานะยากจนและไม่ได้ประกอบอาชีพเป็นหลักแหล่งและขาดฝีมือในการทำงาน จึงเป็นเหตุผลประการหนึ่งที่

ผลักดันให้นักโทษกระทำความผิดด้วยความจำเป็นทางเศรษฐกิจ กรมราชทัณฑ์จึงได้กำหนดให้นักโทษฝึกอาชีพในระหว่างการคุมขัง เพื่อเป็นการเสริมสร้างทักษะการทำงานและเป็นการสร้างนิสัยรักการทำงานให้แก่นักโทษด้วย¹⁶

ประเภทการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานต่าง ๆ มีอยู่มากมายหลายชนิด ดังนี้

การฝึกวิชาชีพทางเกษตรกรรม ได้แก่ การเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ นับเป็นกิจการวิชาชีพที่สำคัญส่วนหนึ่ง ขณะนี้ก็ได้ดำเนินการเร่งรัดการฝึกวิชาชีพทางการเพาะปลูก แก่ผู้ต้องขัง ทั้งที่เป็นพืชล้มลุกและไม้ยืนต้น ส่วนการเลี้ยงสัตว์ก็ได้ส่งเสริมให้มีการเลี้ยงสุกร กระบือ เป็ด ไก่ และสัตว์น้ำให้กว้างขวางยิ่งขึ้น รวมทั้งได้จัดตั้งศูนย์พัฒนาการเกษตรให้เป็นศูนย์รวบรวมวิชาการด้านเกษตรและส่งเสริมให้ผู้ต้องขังเรียนรู้ในด้านเกษตรกรรมถูกต้อง รวม 5 แห่ง คือ ศูนย์พัฒนาการเกษตร เรือนจำกลางบางขวาง รับผิดชอบด้านการขยายพันธุ์ สุกร สถานอบรมและฝึกอาชีพพระนครศรีอยุธยา ดำเนินการขยายพันธุ์ แกะ ปลา และวัวพันธุ์ ทัณฑสถานปิดห้วยโป่ง ดำเนินการขยายพันธุ์สุกรและโค เรือนจำกลางคลองไผ่ ดำเนินการขยายพันธุ์โค กระบือ แพะ และแกะ และเรือนจำจังหวัดเลย รับผิดชอบในด้านการขยายพันธุ์โค

การฝึกวิชาชีพประเภทช่างไม้และเครื่องเรือน การฝึกวิชาชีพประเภทนี้ได้ทำกันอย่างกว้างขวางในเรือนจำและทัณฑสถานทั่วยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย การทำตู้ โต๊ะ เก้าอี้ และเครื่องตกแต่งบ้านเรือน งานฝึกวิชาชีพประเภทนี้เป็นงานที่จะต้องใช้สติปัญญา ความชำนาญและความละเอียดในงานมาก่อนเป็นสำคัญ

การฝึกวิชาชีพทางจักสาน เป็นการฝึกวิชาชีพประเภทละเอียด ประณีตและใช้เวลามาก ขณะนี้นิยมปฏิบัติกันอย่างกว้างขวางในเรือนจำและทัณฑสถานเกือบทุกแห่ง เช่น การฝึกวิชาชีพจักสานเกี่ยวกับไม้ไผ่ หวาย และหญ้าลิเภา โดยนิยมการผลิตในรูปแบบลักษณะต่าง ๆ เช่น ตะกร้อ ฝาชี มู่ลี่ และเครื่องใช้ต่าง ๆ ประจำบ้าน เป็นต้น

การฝึกวิชาชีพทางการทอและถัก ได้แก่ การทอผ้า การทอพรหมเช็ดเท้าด้วยใยกาบมะพร้าว ปอแก้ว หรือวัสดุอื่น ๆ ส่วนการถักเป็นงานค่อนข้างประณีต เช่น การถักเสื้อผ้า ถักไหม

การฝึกวิชาชีพทางศิลปะ เช่น ช่างสิบหมู่ ช่างปั้น ช่างเขียน และช่างแกะสลัก

¹⁶ กรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย รายงานประจำปี 2537.

การฝึกวิชาชีพทางช่างยนต์ เป็นการฝึกวิชาชีพที่อยู่ในขั้นริเริ่ม ฝึกให้ผู้ต้องขังได้มีความรู้เกี่ยวกับการซ่อมและแก้เครื่องยนต์ อาทิ การซ่อมเครื่องยนต์ หรือการ เคาะพ่นสีรถยนต์ การปะผุ เป็นต้น

การฝึกวิชาชีพประเภทอุตสาหกรรม ได้แก่ การทอผ้า การ กรอตัดย ด้วยเครื่องจักร การพิมพ์ การตัดเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป เครื่องหนัง รวมทั้งอุตสาหกรรม เบาทอื่น ๆ

การฝึกวิชาชีพทางด้านก่อสร้างและโยธา ประกอบด้วย การก่อสร้างซ่อมแซมสถานที่ทำการ การย้อยหิน และใช้แรงงานโยธาอื่น ๆ ในปัจจุบัน กรมราชทัณฑ์ มีนโยบายที่จะให้เรือนจำและทัณฑสถานต่าง ๆ ใช้แรงงานผู้ต้องขังทำการก่อสร้างและซ่อมแซม อาคารเรือนจำ และทัณฑสถาน ฉะนั้นถ้าสามารถพัฒนาการฝึกวิชาชีพทางด้านช่างปูน ช่างก่อสร้าง แก่ผู้ต้องขัง ทั้งในแง่ทฤษฎีและปฏิบัติให้ได้ผลอย่างจริงจังแล้ว ย่อมจะเป็นประโยชน์ต่อการ พัฒนาการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังยิ่งขึ้นและเพื่ออนุวัตให้สอดคล้องกับหลักการดังกล่าว กรม ราชทัณฑ์จึงได้จัดตั้งศูนย์ฝึกวิชาชีพ ริเริ่มดำเนินการเป็นครั้งแรกขึ้นที่เรือนจำกลางบางขวาง เมื่อปี พ.ศ. 2518 และต่อมาที่เรือนจำกลางคลองเปรม โดยฝึกสอนให้ผู้ต้องขังได้เรียนรู้ภาคทฤษฎีและ ภาคปฏิบัติเกี่ยวกับวิชาช่างไม้ ช่างก่อสร้าง ช่างปูน ช่างซ่อมเครื่องยนต์ และช่างเคาะพ่นสีรถยนต์ ตามหลักสูตรอาชีวศึกษาผู้ใหญ่และเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังได้เลือกวิชาชีพได้ตามความถนัดและ ความสนใจ ทั้งยังเป็นสาขาวิชาชีพซึ่งอยู่ในความต้องการของตลาดวิชาชีพภายนอกอีกด้วย ใน ปัจจุบันกรมราชทัณฑ์ได้ขยายศูนย์ฝึกวิชาชีพเพิ่มขึ้นอีกหลายแห่ง คือ ภาคเหนือ ที่เรือนจำกลาง พิชณุโลก เรือนจำกลางลำปาง และเรือนจำกลางเชียงใหม่ ภาคกลาง ที่เรือนจำกลางนครปฐม และ เรือนจำกลางราชบุรี ภาคใต้ ที่เรือนจำกลางสงขลา และเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช ภาคตะวันออก เฉียงเหนือ ที่เรือนจำกลางอุดรธานี เรือนจำกลางขอนแก่น และเรือนจำกลางอุบลราชธานี นอกไปจากนี้กรมราชทัณฑ์ได้มุ่งสนใจที่จะพัฒนาการฝึกวิชาชีพด้านอุตสาหกรรมในครอบครัว โดยความร่วมมือสนับสนุนจากกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม เป็นผลให้เรือน จำและทัณฑสถานหลายแห่งสามารถเปิดสอนวิชาชีพประเภทอุตสาหกรรมในครอบครัวแก่ผู้ต้อง ขังที่มีความสนใจอีกหลายแขนงอาชีพ คือ การทอผ้า

การฝึกวิชาชีพเบ็ดเตล็ด เป็นการฝึกวิชาชีพแก่ผู้ต้องขังตาม ความสนใจที่มีอยู่ เช่น การฝึกวิชาชีพทางด้าน ช่างตัดผม ตัดผม และงานอดิเรก (Hobbies Shop) ตามความถนัดของผู้ต้องขัง รวมทั้งการจัดให้ผู้ต้องขังรักษาความสะอาด การตกแต่ง สถานที่ การ รับจ้างแรงงาน การชุดดินถมที่ และงานอื่น ๆ ที่เห็นว่าเหมาะสมแก่สภาพของผู้ต้องขังเป็นครั้ง คราว นับเป็นการปฏิบัติที่ชอบด้วยเหตุผลและมีส่วนร่วมในการสร้างนิสัยผู้ต้องขังให้มีน้ำใจรักการ ทำงานและมีความรับผิดชอบยิ่งขึ้น

ในปัจจุบัน กรมราชทัณฑ์ได้จัดให้นักโทษได้เข้ารับการศึกษาวินิจฉัยในสาขาที่ตลาดแรงงานต้องการและได้ขอความร่วมมือจากส่วนราชการต่าง ๆ ในการจัดหลักการศึกษาวินิจฉัยแก่นักโทษในเรือนจำและทัณฑสถานทั่วประเทศ ดังเช่นในปี พ.ศ. 2539 ได้จัดหลักสูตรในการศึกษาฝึกอาชีพให้นักโทษโดยร่วมมือกับหน่วยงานดังต่อไปนี้ คือ

1. หลักสูตรกรมการศึกษานอกโรงเรียน
2. หลักสูตรกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน
3. หลักสูตรกรมอาชีวศึกษา
4. หลักสูตรสำนักพัฒนาชุมชนกรุงเทพมหานคร
5. หลักสูตรสำนักคาทอลิกสงเคราะห์ผู้ประสพภัยและผู้ลี้ภัย(โค

เออร์)

ซึ่งนักโทษที่ได้เข้ารับการฝึกอบรมและผ่านการอบรมในหลักสูตรต่าง ๆ จะได้รับประกาศนียบัตร เพื่อเป็นการรับรองการผ่านการฝึกอบรม

ในปี พ.ศ. 2539 มีนักโทษเข้ารับการฝึกอบรมการฝึกอาชีพ จำแนกรายละเอียดได้ดังนี้ คือ¹⁷

1) หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน

หลักสูตร	เรือนจำ/ทัณฑสถานที่เปิดสอน (แห่ง)	ผู้ต้องขังเข้าเรียน (คน)	ผู้ต้องขังจบหลักสูตร (คน)
1. ช่างตัดผม	96	3,379	3,274
2. ช่างไม้ครุภัณฑ์	82	2,979	2,877
3. ช่างเชื่อมโลหะ	55	1,797	1,708
4. เกษตรกรรม	52	1,838	1,773
5. ช่างซ่อมจักรยานยนต์	26	1,180	1,098
6. อื่น (ช่างแกะสลัก ช่างจักรสาร ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า ช่างเสริมสวย ฯลฯ)	98	9,062	8,914
รวม	-	20,235	19,644

¹⁷ ที่มา รายงานประจำปี กรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2539.

2) หลักสูตรกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน

หลักสูตร	เรียนจำ/ทัศนสถานที่เปิดสอน (แห่ง)	ผู้ต้องขังเข้าเรียน (คน)	ผู้ต้องขังจบหลักสูตร (คน)
1. ช่างเดินสายไฟฟ้าในอาคาร	51	1,589	1,589
2. ช่อมารถจักรยานยนต์	42	1,340	1,340
3. ช่างก่ออิฐฉาบปูน	57	1,009	1,009
4. ช่างปูกระเบื้อง	32	798	798
5. ช่างซ่อมอุปกรณ์ไฟฟ้า	25	687	687
6. ช่างเครื่องยนต์เล็ก	26	685	685
7. ช่างเชื่อมโลหะ	40	1,073	1,073
8. ช่างไม้เครื่องเรือน	40	975	975
9. ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า	24	561	561
10. อื่น ๆ เช่น ช่างประปา และสุขภัณฑ์ ช่างไม้ก่อสร้าง ช่างมุงลวด และดอกไม้ ประดิษฐ์ เป็นต้น	34	882	882
รวม	-	9,599	9,599

3) หลักสูตรสำนักพัฒนาชุมชนกรุงเทพมหานคร

หลักสูตร	เรียนจำ/ทัศนสถานที่เปิดสอน (แห่ง)	ผู้ต้องขังเข้าเรียน (คน)	ผู้ต้องขังจบหลักสูตร (คน)
1. ช่างตัดผมชาย	2	43	43
2. ช่างเสริมสวย	2	39	39
3. การประกอบอาคาร	1	30	30
4. ศิลปประดิษฐ์	1	60	60
5. ช่างซ่อมจักรยานยนต์	1	16	16
รวม	-	188	188

4) หลักสูตรของสำนักงานคาทอลิกสงเคราะห์ผู้ประสบภัย และ ผู้ลี้ภัย

หลักสูตร	เรียนจำ/ทัศนสถานที่เปิดสอน (แห่ง)	ผู้ต้องขังเข้าเรียน (คน)	ผู้ต้องขังจบหลักสูตร (คน)
1. ช่างตัดเย็บเสื้อผ้าสตรี	3	84	54
2. ช่างซ่อมเครื่องยนต์	3	104	74
รวม	-	188	128

จากการศึกษาพบว่า การให้นักโทษฝึกอาชีพนี้ยังไม่มิกฎระเบียบที่แน่ชัดในการแยกแยะนักโทษที่เหมาะสม โดยเฉพาะในเรื่องความรู้ความสามารถของนักโทษที่แตกต่างกัน ซึ่งผู้เขียนเห็นควรจำแนกแยกแยะนักโทษในการฝึกอาชีพ ออกเป็นดังนี้ คือ

1. นักโทษที่ในอดีตเคยมีงานทำอยู่แล้ว ประกอบกับมีการศึกษาที่ดี ซึ่งอาจกระทำความผิดไปด้วยความพลั้งพลาด นักโทษประเภทนี้อาจไม่จำเป็นต้องทำการฝึกอาชีพ แต่สามารถใช้งานประเภทอื่น เช่น ให้ความช่วยเหลือในเรื่องการอบรมวิชาสามัญ หรือ ให้เป็นผู้ช่วยครูในการฝึกสอนอบรมต่าง ๆ แต่ก็ควรใช้แรงงานให้หนักบ้างในบางโอกาสเพื่อเป็นการลงโทษส่วนหนึ่ง

2. ประเภทที่กระทำความผิดซ้ำ ๆ หรือ ทำอาชญากรรมเป็นอาชีพ นักโทษประเภทนี้หากให้ฝึกอาชีพอย่างไรก็อาจไม่เกิดประโยชน์และไม่กลับตัว ดังนั้น สมควรใช้มาตรการทางทัณฑ์หวงในการจัดการนักโทษประเภทนี้ โดยอาจให้ใช้แรงงานที่หนักเพื่อไม่ให้ว่างเปล่าจนทำให้เกิดความคิดฟุ้งซ่านต่าง ๆ

3. นักโทษที่ในอดีตไม่มีอาชีพที่แน่นอนกระทำความผิดเพราะความจำเป็น ไม่มีทักษะ หรือขาดอาชีพ นักโทษประเภทนี้สมควรนำมาฝึกอาชีพ โดยให้เขาเหล่านั้นมีทักษะ มีฝีมือ มีแรงงานในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อจะได้สามารถประกอบอาชีพได้ภายหลังจากพ้นโทษ ซึ่งนักโทษกลุ่มนี้สมควรเป็นกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญ

อย่างไรก็ตาม การให้นักโทษทำงานหรือฝึกอาชีพต่าง ๆ กฎหมายกำหนดให้คำนึงกำหนดโทษ ความแข็งแรงแห่งร่างกาย สติปัญญา อุปนิสัย และฝีมือความรู้ ผลในทางเศรษฐกิจ ผลในทางอบรม สถานการณ์แห่งเรือนจำ แต่สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งในเรื่องสุขภาพ จึงสมควรกำหนดให้มีการกำหนดให้คำนึงถึงสุขภาพของนักโทษด้วย เพื่อที่จะไม่เป็นอันตรายต่อเขา และเพื่อประโยชน์ในการใช้ทรัพยากรบุคคลอย่างมีคุณค่าต่อไป

2. แรงงานรับจ้าง หมายความว่า การให้นักโทษทำงานในเรือนจำ โดยเป็นรูปแบบของแรงงานรับจ้างที่กรมราชทัณฑ์เป็นผู้รับจ้างมา ซึ่งหน่วยงานที่จ้างอาจเป็นหน่วยงานของรัฐหรือหน่วยงานของเอกชนก็ได้ เช่น การรับจ้างจากกรมที่ดินทำหมุดดิน หรือการรับจ้างซ่อมอวนลากทะเลที่ภาคใต้ เป็นต้น

3. การให้นักโทษออกทำงานนอกเรือนจำ การให้นักโทษออกทำงานนอกเรือนจำนี้ จะเป็นงานที่มีผลประโยชน์ตอบแทนหรือไม่มีผลประโยชน์ตอบแทนก็ได้ แต่ในทางปฏิบัติงานส่วนใหญ่ที่ให้นักโทษออกไปทำงานภายนอกเรือนจำ มักเป็นงานที่ไม่มีรายได้หรือเป็นงานการกุศล เช่น ออกไปทำความสะอาดบูรณะสถานที่ราชการ วัดวาอาราม โรงเรียน

ถนนหนทาง และสถานที่สาธารณะต่าง ๆ รวมตลอดจนถึงการบรรเทาสาธารณภัยหรือออกไปทำงานฝึกอาชีพยังเรือนจำชั่วคราวของกรมราชทัณฑ์ที่จัดตั้งขึ้น

หลักเกณฑ์ในการให้นักโทษออกทำงานนอกเรือนจำ มีกฎหมาย และระเบียบของกรมราชทัณฑ์ที่เกี่ยวข้อง คือ กฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา 58 ได้วางหลักไว้ดังนี้คือ

(1) ห้ามมิให้จ่ายนักโทษเด็ดขาดออกทำงานนอกเรือนจำ เว้นแต่ผู้บังคับบัญชาเรือนจำอนุญาตและถ้าเกิดนักโทษเด็ดขาดนั้นเป็นหญิง หรือจะต้องจำคุกอีกต่อไปกว่า 10 ปี ต้องได้รับอนุมัติจากอธิบดี¹⁸

(2) ห้ามมิให้จ่ายคนต้องขังหรือคนฝากออกทำงานนอกเรือนจำ เว้นแต่คนต้องขังระหว่างอุทธรณ์ฎีกา ซึ่งถ้าจะจ่ายต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งข้อก่อนโดยอนุโลม¹⁹

จากหลักดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าโดยหลักก็คือ ห้ามมีการจ่ายนักโทษออกไปทำงานนอกเรือนจำ แต่อย่างไรก็ตามก็มีข้อยกเว้นที่ให้นักโทษออกทำงานนอกเรือนจำได้ดังต่อไปนี้ คือ

1. ผู้บัญชาการเรือนจำสามารถอนุญาตให้นักโทษเด็ดขาดออกทำงานนอกเรือนจำโดยไม่ต้องเป็นนักโทษประเภทที่เหลือโทษจำคุกอีกไม่เกิน 10 ปี
2. อธิบดีกรมราชทัณฑ์สามารถอนุญาตให้นักโทษเด็ดขาดหญิง หรือผู้ที่ต้องจำคุกอีกเกิน 10 ปี ออกทำงานนอกเรือนจำได้
3. คนต้องขังระหว่างอุทธรณ์และฎีกาก็สามารถจ่ายออกทำงานนอกเรือนจำได้ แต่ทั้งนี้ต้องผ่านกฎเกณฑ์ในข้อ 1 และ 2 ก่อน และในกรณีของคนต้องขังระหว่างอุทธรณ์และฎีกาจะต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าตัวก่อน ทั้งนี้ตามนัยแห่งมาตรา 23 ของพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479

สำหรับรายละเอียดของลักษณะความผิดของนักโทษ คณะกรรมการคัดเลือกและรายละเอียดต่าง ๆ ปรากฏตามข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ ฉบับที่ 2/2516 เรื่อง การคัดเลือกนักโทษเด็ดขาดออกทำงานนอกเรือนจำหรือทัณฑสถาน ฉบับลงวันที่ 2 พฤษภาคม พ.ศ. 2516 ดังนี้ คือ

¹⁸ กฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479, ข้อ 52.

¹⁹ เรื่องเดียวกัน, ข้อ 53.

(1) นักโทษเด็ดขาดที่จ่ายออกไปทำงานนอกเรือนจำหรือทัณฑสถานจะต้องนำกลับเข้าเรือนจำทัณฑสถานไม่เกินเวลา 17.00 น. ในวันเดียวกัน

(2) นักโทษเด็ดขาดที่จะจ่ายออกทำงานนอกเรือนจำหรือทัณฑสถานจะต้องมีกำหนดโทษดังกล่าวในข้อ 52 แห่งกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 และให้คัดเลือกจ่ายออกไป เฉพาะผู้ที่ประกอบด้วยลักษณะความผิดดังนี้

ก. ลักษณะความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาและกฎหมายอื่นที่อยู่ในเกณฑ์ที่ผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้ปกครองทัณฑสถานมีอำนาจพิจารณาได้โดยไม่ต้องขออนุมัติกรมราชทัณฑ์ คือ

ความผิดเกี่ยวกับศาสนา	(มาตรา 206-208)
ความผิดเกี่ยวกับการค้า	(มาตรา 270-275)
ความผิดเกี่ยวกับเพศ	(มาตรา 276-287)
ความผิดเกี่ยวกับร่างกาย	(มาตรา 295-300)
ความผิดฐานทำให้แท้งลูก	(มาตรา 301-305)
ความผิดฐานทอดทิ้งเด็ก	(มาตรา 306-308)
คนป่วยหรือคนชรา	
ความผิดต่อเสรีภาพ	(มาตรา 309-321)
ความผิดฐานเปิดเผยความลับ	(มาตรา 322-325)
ความผิดฐานหมิ่นประมาท	(มาตรา 326-333)
ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์	(มาตรา 358-361)
ความผิดฐานบุกรุก	(มาตรา 362-366)
ความผิดที่เป็นลหุโทษ	(มาตรา 367-398)
ความผิดต่อกฎหมายว่าด้วยสุรา	
ความผิดต่อกฎหมายว่าด้วยการพนัน	
ความผิดต่อกฎหมายว่าด้วยภาษีอากร	
ความผิดต่อกฎหมายว่าด้วยศุลกากร	
ความผิดต่อกฎหมายว่าด้วยการรับราชการทหาร	
ความผิดต่อกฎหมายว่าด้วยอาวุธปืนฯ	
ความผิดต่อกฎหมายว่าด้วยเอกสารหนังสือพิมพ์	
ความผิดต่อกฎหมายอื่น ๆ	

สำหรับนักโทษเด็ดขาดซึ่งมีลักษณะและความผิดดังกล่าวนี้ ถ้ามีกำหนดโทษเกินกว่า 10 ปีขึ้นไป ต้องได้รับอนุมัติจากกรมราชทัณฑ์

ข. ลักษณะความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาและกฎหมายอื่นที่อยู่ในเกณฑ์ที่ผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้ปกครองทัณฑสถานมีอำนาจพิจารณาจ่ายออกทำงานนอกเรือนจำหรือทัณฑสถานได้แต่ต้องอยู่ใต้เงื่อนไข ค. คือ

ความผิดต่อเจ้าพนักงาน	(มาตรา 136-146)
ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ	(มาตรา 147-166)
ความผิดต่อเจ้าพนักงานใน	(มาตรา 167-199)
การยุติธรรม	
ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่	(มาตรา 200-205)
ในการยุติธรรม	
ความผิดเกี่ยวกับความสงบสุข	(มาตรา 209-216)
ของประชาชน	
ความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิด	(มาตรา 217-239)
ภัยอันตรายต่อประชาชน	
ความผิดเกี่ยวกับเงินตรา	(มาตรา 240-249)
ความผิดเกี่ยวกับดวงตรา	(มาตรา 250-263)
แสตมป์และตัว	
ความผิดเกี่ยวกับเอกสาร	(มาตรา 264-269)
ความผิดฐานลักทรัพย์	(มาตรา 334-335)
ความผิดฐานกรรโชก	(มาตรา 337)
ความผิดฐานรีดเอาทรัพย์	(มาตรา 338)
ความผิดฐานฉ้อโกง	(มาตรา 341-348)
ความผิดฐานโกงเจ้าหนี้	(มาตรา 349-351)
ความผิดฐานยักยอก	(มาตรา 352-356)
ความผิดฐานรับของโจร	(มาตรา 357)
ความผิดต่อกฎหมายว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้	

เช็ค

สำหรับนักโทษเด็ดขาดซึ่งมีลักษณะความผิดดังกล่าวนี้
ถ้ามีกำหนดโทษเกินกว่า 10 ปี ขึ้นไปต้องได้รับอนุมัติจากกรมราชทัณฑ์

ค. (1) ซึ่งมีกำหนดโทษไม่เกิน 1 ปี และรับโทษมาแล้วไม่น้อยกว่า 1/3 ของกำหนดโทษ หรือ

(2) มีกำหนดโทษเกินกว่า 1 ปี แต่ไม่เกิน 10 ปี ซึ่งเป็น นักโทษเด็ดขาดชั้นกลางขึ้นไป และรับโทษมาแล้วไม่น้อยกว่าครึ่งหนึ่งของกำหนดโทษ

(3) ในกรณีที่นักโทษเด็ดขาดดังกล่าวในข้อ 2 ก. และ ข. ไม่พอจะคัดเลือกจ่ายออกไป ก็ให้พิจารณาคัดเลือกนักโทษเด็ดขาดที่มีฐานโทษนอกจากที่กำหนดในข้อ 2. ก และ ข. แต่การคัดเลือกจ่ายเช่นนี้เรือนจำหรือทัณฑสถานต้องจัดทำบัญชีรายชื่อนักโทษเด็ดขาดซึ่งได้คัดเลือกไว้แล้ว ตามแบบบัญชีท้ายข้อบังคับนี้ ส่งไปกรมราชทัณฑ์พิจารณาอนุมัติก่อน

(4) ต้องเป็นผู้รักษาวินัยเคร่งครัด อาทิเช่น ได้แสดงความเคารพเจ้าพนักงานเรือนจำหรือทัณฑสถานทุกคนตลอดมาโดยเคร่งครัด เป็นต้น

(5) ต้องเป็นผู้ที่ทำงานดีโดยทำได้ตามกำหนดให้ หรือหากมิได้กำหนดให้ก็ทำได้ตามกำหนดปกติของวิญญูชนพึงกระทำได้ตลอดมา

(6) ต้องเป็นผู้มีความประพฤติดีโดยไม่เคยกระทำความผิดขึ้นในเรือนจำ หรือทัณฑสถานหรือไม่มีพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นว่าเมื่อจ่ายออกไปแล้วอาจหลบหนี

(7) ตามปกติให้คัดเลือกนักโทษเด็ดขาดที่ต้องจำมาแล้วเกินครึ่งของกำหนดโทษและเหลือกำหนดโทษน้อย จ่ายออกไปก่อนผู้ที่เหลือกำหนดโทษสูง

(8) ให้ตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่งมีจำนวน 3 นายทำหน้าที่ตรวจพิจารณาคัดเลือกนักโทษเด็ดออกทำงานภายนอกเรือนจำหรือทัณฑสถานเสนอผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้ปกครองทัณฑสถานเพื่อพิจารณาสั่งการต่อไป กรรมการคณะนี้พยายามอย่าให้ซ้ำกัน

(9) นักโทษเด็ดขาดคนใดที่คัดเลือกจ่ายออกทำงานภายนอกเรือนจำหรือทัณฑสถานถ้าปรากฏขึ้นภายหลังว่ามีพฤติกรรมแสดงให้เห็นว่าขาดคุณลักษณะตามข้อ 4 หรือข้อ 5 หรือ 6 ก็ให้ส่งจ่ายทันที

สำหรับบรรดาผลประติษฐกรรมและประโยชน์อันเกิดจากการงานของนักโทษ กฎกระทรวงมหาดไทยออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ข้อ 56 กำหนดให้ตกเป็นทรัพย์สินของรัฐบาลทั้งสิ้น ปัญหาของการที่เจ้าพนักงานให้นักโทษทำงานนี้ก็คือ เจ้าพนักงานเรือนจำไม่มีสิทธิที่จะใช้ให้นักโทษทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนตัวของเจ้าพนักงานเอง เว้นแต่ในกรณีกรมราชทัณฑ์ได้อนุมัติหรืออนุญาตไว้ในระเบียบข้อบังคับตามที่กฎหมายบัญญัติว่า²⁰

²⁰ เรื่องเดียวกัน, ข้อ 55.

“ห้ามมิให้เจ้าพนักงานใช้ผู้ต้องขังทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนตัว เว้นแต่อนุญาตไว้ในระเบียบข้อบังคับซึ่งกรมราชทัณฑ์อนุมัติ”

ปัญหาก็คือ การที่กฎหมายอนุญาตให้มีการออกระเบียบข้อบังคับให้เจ้าพนักงานใช้ผู้ต้องขังทำงานส่วนตัวของตนเองนี้ มีเหตุผลเหมาะสมเพียงใด เพราะผู้ต้องขังนั้นถูกคำพิพากษาลงโทษจำคุกก็เพื่อมุ่งลงโทษ เพราะการที่เขากระทำความผิดและเพื่อมุ่งแก้ไขปัญหาให้กลับคืนสู่สังคมได้ มิใช่ว่าผู้ต้องขังต้องมารับใช้งานส่วนตัวของเจ้าพนักงาน การกระทำเช่นนี้เปรียบเหมือนกับกฎหมายบังคับเอาผู้ต้องขังลงเป็นทาสของเจ้าพนักงาน ซึ่งปัจจุบันถือได้ว่า กฎหมายดังกล่าวขัดต่อหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) ทั้งนี้ตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันซึ่งบัญญัติว่า

“ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง”²¹ และ

“การใช้อำนาจโดยองค์การของรัฐทุกองค์การต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้”²²

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญดังกล่าวข้างต้น ได้กำหนดให้รัฐต้องเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ดังนั้นผลที่ตามมาก็คือ บทกฎหมายที่วางหลักให้เจ้าพนักงานใช้ผู้ต้องขังทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนตัวตามข้อนี้ขัดต่อรัฐธรรมนูญ ซึ่งส่งผลให้ใช้บังคับไม่ได้อีกต่อไป แม้ว่าในปัจจุบันจะยังไม่มีระเบียบข้อบังคับของกรมราชทัณฑ์อนุญาตให้เจ้าพนักงานเรือนจำใช้นักโทษทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนตัวก็ตาม

3.2.1.2 เงินรางวัล

ดังที่ได้อธิบายไว้ในหัวข้อก่อนแล้วว่างานที่ให้นักโทษทำ มีทั้งงานที่มีผลประโยชน์ตอบแทนและไม่มีผลประโยชน์ตอบแทน ในส่วนงานที่มีผลประโยชน์ตอบแทนตามกฎหมายแล้วนักโทษก็มีสิทธิได้รับเงินรางวัลนั้นด้วย ในส่วนงานที่มีผลประโยชน์ตอบแทนนั้น พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ได้บัญญัติส่วนของรายได้หรือรางวัลของนักโทษไว้ดังนี้

“การงานที่ผู้ต้องขังได้ทำไปแล้วนั้นอาจคำนวณเป็นราคาเงินตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง”²³ และ

²¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 4.

²² เรื่องเดียวกัน, มาตรา 26.

“ผู้ต้องขังไม่มีสิทธิจะได้อำนาจ แต่กฎกระทรวงที่กล่าวไว้ในมาตรา ก่อนอาจกำหนดให้แบ่งรายได้อันเกิดจากการงานของผู้ต้องขังโดยหักค่าใช้จ่ายออกเสียก่อน ให้ เป็นรางวัลแก่ผู้ต้องขังและเจ้าพนักงานเรือนจำ”²⁴

เมื่อพิจารณาตามกฎหมายแล้ว งานที่อาจคำนวณเป็นราคาก็คือ งานประเภทที่มีผลประโยชน์ตอบแทน ในส่วนของงานที่มีผลประโยชน์ตอบแทนนี้กรณีที่คำนวณ ราคาก็เป็นเงินได้ ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ได้กำหนดไว้ในกฎกระทรวงมหาดไทย ดังนี้ คือ²⁵

“....
เฉพาะงานหาผลประโยชน์ให้คำนวณราคาของงานเป็นทุน แรงงาน และกำไร
ทุน หมายถึง จำนวนเงินที่จ่ายจากทุน
แรงงาน หมายถึง กำลังของงานของผู้ต้องขังซึ่งมีส่วนร่วมในการงาน
นั้น
กำไร หมายถึง รายได้ซึ่งเกิดจากผลของการงานเมื่อได้หักทุนออก
แล้ว”

อนึ่ง ตามกฎหมายพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 นักโทษไม่มีสิทธิได้รับค่าจ้าง ความหมายของคำว่า “ค่าจ้าง” ในที่นี้พอจะเทียบเคียงได้กับประกาศกระทรวง มหาดไทย เรื่องการคุ้มครองแรงงาน ซึ่งได้ให้ความหมายของคำว่า “ค่าจ้าง” ดังนี้ คือ

“เงิน หรือเงินและสิ่งของที่นายจ้างจ่ายให้แก่ลูกจ้างเป็นการตอบแทนการทำงานในเวลาทำงานปกติของวันทำงาน หรือจ่ายให้โดยคำนวณตามผลงานที่ลูกจ้างทำได้ และมีความหมายรวมถึงเงิน หรือเงินและสิ่งของที่นายจ้างจ่ายให้ในวันหยุด ซึ่งลูกจ้างไม่ได้ทำงานและในวันลาด้วย ทั้งนี้ไม่ว่าจะกำหนด จำนวน หรือจ่ายเป็นการตอบแทนในวิธีอย่างไร และไม่ ว่าจะเรียกชื่ออย่างไร”²⁶

²³ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479, มาตรา 24.

²⁴ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 25.

²⁵ กฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความใน มาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ข้อ 57.

²⁶ ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการคุ้มครองแรงงาน ฉบับลงวันที่ 16 เมษายน 2515 ข้อ 2, ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่ม 89 ลงวันที่ 16 เมษายน 2518.

โดยปกติแล้วการจ่าย “ค่าจ้าง” จะเกิดขึ้นกับคู่สัญญาสองฝ่ายคือ นายจ้างและลูกจ้างตามกฎหมายแรงงาน ซึ่งความหมายของคำว่ากฎหมายแรงงานในที่นี้ หมายความว่าถึง

“ระเบียบ กฎเกณฑ์ หรือมาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นมาเป็นมาตรฐาน ให้นายจ้างกับลูกจ้างยึดเป็นแนวทางในการทำงาน เพื่อที่จะคุ้มครองและส่งเสริมสภาพการทำงาน ของคนงานเกี่ยวกับเรื่องกำหนดวัน เวลาทำงาน วันหยุด วันลา ค่าตอบแทนการทำงาน ความปลอดภัย และสวัสดิการในการทำงาน รวมทั้งการกำหนดแนวทางเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของบุคคล สองฝ่ายดูแล ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง โดยกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการเกี่ยวกับ การหาหรือ การไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทและกำหนดวิธีการในการจัดตั้งและดำเนินการองค์กร ของลูกจ้างและนายจ้าง รวมตลอดถึงการดำเนินการในด้านการจัดหางานและความมั่นคงในการทำงาน ด้วยหรือกล่าวอย่างง่าย ๆ กฎหมายแรงงาน ก็คือ กฎหมายที่กำหนดเกี่ยวกับสิทธิหน้าที่และ ความสัมพันธ์กันในระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างเกี่ยวกับการจ้างและการทำงานนั่นเอง”²⁷

คำว่า “นายจ้าง” หมายความว่าถึง

“ผู้ซึ่งตกลงรับลูกจ้างเข้าทำงานโดยจ่ายค่าจ้างให้และหมายความ รวมถึงผู้ซึ่งได้รับมอบหมายให้ทำงานแทนนายจ้าง ในกรณีที่นายจ้างเป็นนิติบุคคล หมายความว่า ผู้มีอำนาจกระทำการแทนนิติบุคคลนั้นและหมายความรวมถึงผู้ซึ่งได้รับมอบหมายให้ทำงานแทน ผู้มีอำนาจกระทำการแทนนิติบุคคล”²⁸

คำว่า “ลูกจ้าง” หมายความว่าถึง

“ผู้ซึ่งตกลงทำงานให้แก่นายจ้างเพื่อรับค่าจ้าง ไม่ว่าจะเป็นผู้รับค่าจ้างด้วยตนเองหรือไม่ก็ตาม แต่ไม่รวมถึงลูกจ้างซึ่งทำงานเกี่ยวกับงานบ้าน”²⁹

จากนิยามความหมายของคำต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว ค่าจ้าง ก็คือ เงิน ที่นายจ้างจ่ายให้แก่ลูกจ้างเป็นการตอบแทนการทำงานให้กับลูกจ้าง ซึ่งค่าจ้างที่จ่ายนี้เป็นไปตาม

²⁷ สุดาศิริ วศวงศ์, คำบรรยายกฎหมายแรงงานเกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองแรงงาน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2534), หน้า 7-8.

²⁸ ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการคุ้มครองแรงงาน ฉบับลงวันที่ 16 เมษายน 2515 ข้อ 2.

²⁹ ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ 11) ลงวันที่ 11 ตุลาคม 2532, ข้อ 2.

ความสัมพันธ์ของสัญญาจ้างแรงงานตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะเอกเทศ สัญญา ซึ่งบัญญัติว่า

“อันว่าค่าจ้างแรงงานนั้นคือ สัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่งเรียกว่าลูกจ้างตกลงทำงานให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่า นายจ้าง และนายจ้างตกลงจะให้สินจ้างตลอดเวลาที่ทำงานให้”³⁰

ดังนั้น ค่าจ้างที่นายจ้างต้องจ่ายให้แก่ลูกจ้างจึงเป็นไปตามกฎหมายแรงงานเท่านั้น ซึ่งในปัจจุบันกฎหมายแรงงานที่ให้ความคุ้มครองนายจ้างและลูกจ้างในเรื่องเกี่ยวกับค่าจ้าง และในเรื่องอื่น ๆ ฉบับที่สำคัญก็คือ ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการคุ้มครองแรงงาน ฉบับลงวันที่ 16 เมษายน 2515

การที่นักโทษทำงานตามคำสั่งของเจ้าพนักงานเรือนจำ ไม่ว่าจะงานที่ทำนั้นจะเป็นงานที่มีผลประโยชน์ตอบแทนร่วมกันหรือไม่ก็ตาม นักโทษก็ไม่มีสิทธิได้รับค่าจ้าง เพราะนักโทษไม่ได้ตกลงทำสัญญาจ้าง นักโทษจึงไม่ใช่ลูกจ้างของเจ้าพนักงานหรือของรัฐ ความสัมพันธ์ของนักโทษกับกรมราชทัณฑ์เป็นไปตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 เช่นเดียวกับความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการกับรัฐที่ไม่ใช่สัญญาจ้างแรงงาน แต่เป็นความสัมพันธ์กันตามกฎหมาย ซึ่งเหตุผลหลักของการให้นักโทษทำงานนี้ก็คือ ต้องการลงโทษที่เขาได้กระทำความผิดต่อสังคมและต้องการอบรมแก้ไขให้นักโทษกลับตัวเป็นคนดีเพื่อกลับเข้าสู่สังคม ดังนั้นนักโทษจะอ้างกฎหมายคุ้มครองแรงงานในการที่จะเรียกร้องค่าจ้างมิได้

อนึ่งจะเห็นได้ว่า แม้ว่าการที่นักโทษทำงาน นักโทษไม่มีสิทธิที่จะได้รับค่าจ้างตามกฎหมาย แต่ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ได้วางหลักให้มีการออกกฎกระทรวง เพื่อกำหนดรางวัลแก่นักโทษที่ทำงานได้ ซึ่งรางวัลที่ให้แก่นักโทษนี้ก็เป็นเงินรายได้ที่เกิดจากการทำงานแต่ให้หักค่าใช้จ่ายก่อน เงินรายได้ก็อาจเนื่องมาจากงานที่นักโทษรับจ้างทำงานและรายได้อันเกิดจากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ราชทัณฑ์ที่นักโทษผลิตขึ้นจากการฝึกวิชาชีพ ดังตัวอย่างเช่น สถิติของการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ราชทัณฑ์ แสดงตามตาราง

³⁰ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 575.

พ.ศ.	งานนิทรรศการผลิตภัณฑ์ราชทัณฑ์		งานวันพบญาติ	
	จำนวนเงิน (บาท)	รจ./ทส. (แห่ง)	จำนวนเงิน (บาท)	รจ./ทส. (แห่ง)
2534	138,162,654.50	100	65,727,121.75	72
2535	117,311,820.50	98	58,755,144.75	83
2536	102,413,242.00	102	43,683,960.00	67 ครั้งที่ 1
			39,102,720.00	78 ครั้งที่ 2
2537	93,442,122.50	106	49,759,442.00	86 ครั้งที่ 1
			43,009,528.00	85 ครั้งที่ 2
2538	93,258,863.00	107	49,092,367.00	83 ครั้งที่ 1
			35,567,833.40	82 ครั้งที่ 2

ที่มา: รายงานประจำปี 2538 กรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย

สำหรับหลักเกณฑ์ของรางวัลที่ให้นักโทษทำงานนี้กำหนดโดยกฎกระทรวงมหาดไทย ดังนี้คือ

หากงานที่จัดให้ผู้ต้องขังทำมีกำไร ผู้ต้องขังและเจ้าพนักงานเรือนจำต่อไปนี้จะได้รับการพิจารณาให้ได้รับรางวัล

- (ก) ผู้ต้องขังที่มีส่วนร่วมทำงานนั้น
- (ข) เจ้าพนักงานเรือนจำที่ทำหน้าที่ควบคุมหรือฝึกอบรมผู้ต้องขังที่ทำงานนั้น

นอกจากนี้เจ้าพนักงานเรือนจำก็มีส่วนได้รับรางวัลด้วยโดยเจ้าพนักงานเรือนจำที่จะได้รับรางวัล ได้จนถึงผู้บัญชาการเรือนจำ หรือผู้ดำรงตำแหน่งในระดับเดียวกัน³¹

จากหลักที่ได้กล่าวแล้วจะเห็นได้ว่า นักโทษที่มีส่วนร่วมทำงานเท่านั้น จึงจะมีสิทธิได้รับรางวัล ส่วนผู้ที่ไม่มีส่วนร่วมทำงานก็ไม่มีสิทธิที่จะได้รับรางวัล ซึ่งก็ดูยุติธรรมดี แต่ในส่วนของเจ้าพนักงานเรือนจำกฎหมายกำหนดให้ เจ้าพนักงานเรือนจำที่ทำหน้าที่ควบคุมหรือฝึกอบรมเท่านั้นที่มีสิทธิได้รับรางวัล ในกรณีนี้อาจจะเกิดปัญหา คือ เจ้าพนักงานเรือนจำซึ่ง

³¹ กฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479, ข้อ 59.

ทำหน้าที่อื่นในการอบรมแก้ไขผู้กระทำความผิด เช่นในส่วนของการศึกษาอบรม ไม่มีสิทธิได้รับเงินรางวัล อันอาจจะทำให้เกิดความน้อยเนื้อต่ำใจก็เป็นได้

นอกจากนี้หลักเกณฑ์ในการจ่ายเงินรางวัลนักโทษต้องคำนึงถึงหลักดังต่อไปนี้ด้วยคือ

รางวัลที่จะจ่ายให้แก่ผู้ต้องขังและเจ้าพนักงานเรือนจำนั้นจักต้องพิจารณาตามหลักเกณฑ์และวิธีการในข้อบังคับที่อธิบดีกำหนด โดยคำนึงถึงหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

(1) สำหรับผู้ต้องขังให้พิจารณาจากแรงงานที่ผู้ต้องขังมีส่วนร่วม มีความมัธยัสถ์ในการใช้วัสดุ ความประณีตเรียบร้อยของงาน ความรวดเร็วในการทำงาน ความอุตสาหะ การถนอมรักษาเครื่องมือเครื่องใช้และคุณค่าของงานประกอบกับลำดับชั้นและประเภทของผู้ต้องขัง

(2) สำหรับเจ้าพนักงานเรือนจำให้พิจารณาถึงความสำคัญของหน้าที่และความมีส่วนรับผิดชอบ³²

หลักเกณฑ์และวิธีการในการจ่ายเงินรางวัลแก่นักโทษและเจ้าพนักงานเรือนจำตามข้อบังคับที่อธิบดีกำหนด ปรากฏตามข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการจ่ายเงินผลประโยชน์เป็นรางวัล ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2521 ดังนี้คือ

(1) การจ่ายรางวัลให้ผู้ต้องขังตามข้อ 61(1) แห่งกฎกระทรวงดังกล่าวให้พิจารณาจากการทำงานประกอบกับลำดับชั้นและประเภทของผู้ต้องขังรวมกัน โดยกำหนดเป็นส่วนไม่เกินคนละ 12 ส่วน ให้ได้รับตามเกณฑ์ดังนี้

ก. การทำงาน พิจารณาจากความร่วมมือในการทำงาน ความมัธยัสถ์ในการใช้วัสดุ ความประณีตเรียบร้อยของงาน ความรวดเร็วในการทำงาน ความอุตสาหะ การถนอมและรักษาเครื่องมือเครื่องใช้ และคุณค่าของงานนั้น ให้กำหนดไว้ดังนี้

(1) ผู้ที่ทำงานอยู่ในชั้นดีมาก	ไม่เกิน 6 ส่วน
(2) ผู้ที่ทำงานอยู่ในชั้นดี	ไม่เกิน 4 ส่วน
(3) ผู้ที่ทำงานอยู่ในชั้นพอใช้	ไม่เกิน 2 ส่วน

³² เรื่องเดียวกัน, ข้อ 61.

ข. ลำดับชั้นและประเภทของผู้ต้องขัง ให้ไม่เกินที่กำหนดไว้ดังนี้

(1) ชั้นเยี่ยม	6 ส่วน
(2) ชั้นดีมาก	5 ส่วน
(3) ชั้นดี	4 ส่วน
(4) ชั้นกลาง คนต้องขังและคนฝาก	3 ส่วน
(5) ชั้นเลว	2 ส่วน
(6) ชั้นเลวมาก	1 ส่วน

(2) การจ่ายรางวัลให้แก่เจ้าพนักงานตามข้อ 61(2) แห่งกฎกระทรวงดังกล่าว ให้พิจารณาจากความสำคัญของหน้าที่และความมีส่วนร่วมรับผิดชอบร่วมกัน ให้เป็นส่วนไม่เกินคนละ 12 ส่วน โดยแบ่งให้ได้รับตามเกณฑ์ ดังนี้

ก. ความสำคัญของหน้าที่ พิจารณาจากการกระทำหน้าที่ควบคุม หรือฝึกอบรมผู้ต้องขังนั้นให้เป็นส่วนตามที่กำหนดไว้ ดังนี้

- (1) ผู้กระทำหน้าที่ทั้งควบคุมและฝึกอบรมโดยตรงคนละไม่เกิน 6 ส่วน
  - (2) ผู้กระทำหน้าที่ทั้งควบคุมและฝึกอบรมเพียงเป็นอุปกรณ์คนละไม่เกิน 4 ส่วน
  - (3) ผู้กระทำหน้าที่ควบคุมหรือฝึกอบรมแต่อย่างหนึ่งอย่างใดอย่างเดียว คนละไม่เกิน 4 ส่วน
  - (4) ผู้กระทำหน้าที่ควบคุมหรือฝึกอบรมเพียงเป็นอุปกรณ์แต่อย่างหนึ่งอย่างใดอย่างเดียว คนละไม่เกิน 2 ส่วน
- การพิจารณาในข้อ ก. นี้ ให้ถือผลและความเรียบร้อยแห่งการปฏิบัติหน้าที่เป็นหลัก

ข. ความมีส่วนร่วมรับผิดชอบ ให้เป็นส่วนตามที่กำหนดไว้ดังนี้

- (1) ผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้ดำรงตำแหน่งในระดับเดียวกัน คนละ 6 ส่วน
- (2) ผู้ที่ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ระดับ 4 ขึ้นไป หรือผู้ดำรงตำแหน่งในระดับเดียวกัน คนละ 4 ส่วน
- (3) ผู้ที่ดำรงตำแหน่งระดับ 3 ลงมา หรือผู้ดำรงตำแหน่งในระดับเดียวกันคนละ 3 ส่วน

(3) การจ่ายรางวัลให้แก่ผู้ต้องขังและเจ้าพนักงานเรือนจำตามข้อ 63 แห่งกฎกระทรวงดังกล่าวให้พิจารณาจากการคิดประดิษฐ์และความสำคัญของประโยชน์อันเรือนจำจะพึงได้รับตามเกณฑ์ ดังนี้

(ก) สิ่งของหรือเครื่องมือเครื่องใช้ที่คิดประดิษฐ์นั้นเป็นเพียงการดัดแปลงจากสิ่งของ หรือเครื่องมือเครื่องใช้ที่มีทำหรือใช้กันอยู่ก่อนแล้วทั้งภายในเรือนจำหรือทั่ว ๆ ไป ให้พิจารณาจ่ายให้ไม่เกินรายละเอียด 10,000 บาท

(ข) สิ่งของหรือเครื่องมือเครื่องใช้ที่คิดประดิษฐ์นั้นเป็นการประดิษฐ์ขึ้นใหม่ ให้อธิบดีกรมราชทัณฑ์จ่ายตามที่เห็นสมควร

(4) ผู้ต้องขังหรือเจ้าพนักงานเรือนจำผู้ใดได้รับส่วนรวมทั้งหมด มีเศษไม่ถึงครึ่งส่วนให้ปิดทิ้ง ถ้ามีเศษตั้งแต่ครึ่งส่วนให้ปิดเป็น 1 ส่วน

(5) การจ่ายรางวัลตาม (1) และ (2) แห่งข้อบังคับนี้ โดยปกติให้พิจารณาจ่ายต่อเมื่องานนั้นได้รับชำระราคาหรือค่าจ้างเรียบร้อยแล้ว เว้นแต่งานใดมีกรณีเป็นพิเศษจะรอให้ชำระราคาหรือค่าจ้างเสร็จเรียบร้อยก่อนไม่ได้ แต่เป็นงานที่พึงอนุมานได้ว่าจะได้รับชำระราคาและค่าจ้างอย่างแน่นอน ก็ให้ผู้บัญชาการเรือนจำพิจารณาจ่ายตามที่เห็นสมควร

การพิจารณาจ่ายรางวัลตามวรรคก่อนจะต้องไม่กระทบกระเทือนเงินทุนหมุนเวียนของเรือนจำ หรือทัศนสถานที่จะดำเนินการต่อไป

(6) การพิจารณาจ่ายรางวัลตาม (3) แห่งข้อบังคับนี้ ให้ผู้บัญชาการเรือนจำตั้งกรรมการขึ้นคณะหนึ่งไม่น้อยกว่า 3 คน กรรมการคณะนี้ให้แต่งตั้งจากเจ้าพนักงานผู้ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ระดับ 4 หรือ ผู้ดำรงตำแหน่งในระดับเดียวกันขึ้นไป ซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวกับควบคุมรักษาการณ์และการการอบรมและฝึกวิชาชีพ เว้นแต่กรณีที่ไม่สามารถตั้งเจ้าพนักงานดังกล่าวได้ก็ให้แต่งตั้งผู้ดำรงตำแหน่งที่ต่ำกว่าได้เท่าที่จำเป็น แต่ห้ามมิให้แต่งตั้งเจ้าพนักงานเรือนจำซึ่งเป็นผู้ประดิษฐ์ที่จะได้รับรางวัลเป็นกรรมการ

ให้คณะกรรมการนี้ทำการตรวจสอบพิจารณาว่าสิ่งของหรือเครื่องมือเครื่องใช้นั้นเป็นการคิดประดิษฐ์และเป็นประโยชน์สำคัญอันควรได้รับรางวัลหรือไม่อย่างไร พร้อมด้วยเหตุผล หลักฐาน และข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องการนั้น และถ้าเห็นสมควรได้รับรางวัลจะควรได้รับเป็นจำนวนเท่าใด เมื่อตรวจสอบพิจารณาเสร็จแล้วให้รายงานเสนอผู้บังคับบัญชาเรือนจำ หรือผู้ว่าราชการจังหวัด แล้วแต่กรณีพิจารณาเสนอความเห็นต่ออธิบดีกรมราชทัณฑ์ต่อไป

(7) การจ่ายรางวัลตาม (1) และ (2) เป็นอำนาจของผู้บังคับบัญชาเรือนจำเป็นผู้พิจารณาอนุญาตและตาม (3) แห่งข้อบังคับนี้ เป็นอำนาจของอธิบดีกรมราชทัณฑ์ เป็นผู้พิจารณาอนุญาต

(8) ผู้มีอำนาจสั่งจ่ายเงินผลประโยชน์เป็นรางวัลได้ มีดังต่อไปนี้

(1) ผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัด ผู้บัญชาการเรือนจำพิเศษ มีอำนาจสั่งจ่ายเงินได้ครั้งหนึ่งไม่เกิน 20,000 บาท ผู้บัญชาการเรือนจำอำเภอมีอำนาจสั่งจ่ายเงินได้ครั้งหนึ่งไม่เกิน 10,000 บาท

(2) ผู้บัญชาการเรือนจำกลาง ผู้บัญชาการเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร ผู้อำนวยการ หรือผู้ปกครองทัณฑสถาน หรือผู้ดำรงตำแหน่งในระดับเดียวกันมีอำนาจสั่งจ่ายเงินได้ครั้งหนึ่งไม่เกิน 50,000 บาท

(3) การสั่งจ่ายเงินเกินอำนาจของผู้มีอำนาจสั่งจ่ายตาม (1) และ (2) ต้องได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมราชทัณฑ์

เงินที่กำหนดให้เป็นรางวัลแล้วนั้นเมื่อคำนวณจ่ายให้แล้วมีเศษเหลืออยู่ไม่สามารถเฉลี่ยจ่ายให้ได้รับได้ ให้นำเข้าเป็นเงินทุนผลประโยชน์ตามเดิม ถ้าผู้มีสิทธิไม่มารับส่วนที่จ่ายให้ ให้ดำเนินการตามมาตรา 40 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479³³

(9) รางวัลที่จะต้องพิจารณาจ่ายตามข้อบังคับนี้ แต่ได้พิจารณาจ่ายไปแล้วให้เป็นอันแล้วไป

3.2.2 การให้นักโทษทำงานตามมาตรา 22 ทวิ

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2523 มาตรา 22 ทวิ³⁴

³³ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 มาตรา 40 บัญญัติว่า

“ทรัพย์สินของผู้ต้องขังที่ตกค้างอยู่ในเรือนจำให้รับเป็นของแผ่นดินเสีย ในกรณีดังต่อไปนี้

นี้

(1) ผู้ต้องขังหลบหนีพ้นกำหนดหนึ่งปี นับจากวันหลบหนี

(2) ผู้ต้องขังถูกปล่อยตัวแล้วไม่รับทรัพย์สินหรือรางวัลของตนไป ภายในกำหนด 3 เดือน นับจากวันปล่อยตัว”

³⁴ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2523, ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่มที่ 92 ตอนที่ 14 ลงวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2523

“ในกรณีที่เจ้าพนักงานเรือนจำสั่งให้นักโทษเด็ดขาดออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ ให้อธิบดีแต่งตั้งคณะกรรมการคณะหนึ่งไม่น้อยกว่าสามคนเป็นผู้พิจารณาคัดเลือกนักโทษเด็ดขาดซึ่งเหลือโทษจำคุกไม่เกินสองปี เพื่อทำงานสาธารณะตามมาตรา

นักโทษเด็ดขาดซึ่งต้องโทษในลักษณะความผิดดังต่อไปนี้ไม่อยู่ในข่ายได้รับการพิจารณาคัดเลือกตามวรรคหนึ่ง

- (1) ความผิดต่อองค์พระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท และผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
- (2) ความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในราชอาณาจักร
- (3) ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ

ลักษณะของงานสาธารณะ การแต่งตั้งกรรมการการส่งและการจัดส่งนักโทษเด็ดขาดออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง”

การทำงานของนักโทษตามมาตรา 22 ทวินี้ หรือที่เรียกว่า “การทำงานสาธารณะ” เป็นหลักกฎหมายที่มีขึ้นใหม่ในปี พ.ศ. 2523 สำหรับเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ ก็คือ เพื่อเพิ่มกิจกรรมของการฝึกอบรมและใช้แรงงานนักโทษเด็ดขาดขึ้นมาอีกลักษณะหนึ่ง ให้เกิดประโยชน์แก่กิจการสาธารณะและเกิดประโยชน์แก่นักโทษเด็ดขาดด้วย อีกทั้งเป็นการจูงใจให้นักโทษเด็ดขาด ประพฤติดี อยู่ในระเบียบวินัย มีความอุทิศสละตั้งใจรับการอบรมและทำงานแข็งแรงขึ้น สมควรให้นักโทษเด็ดขาดออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ โดยให้ลดวันต้องโทษจำคุกไม่เกินจำนวนวันที่ออกไปทำงานสาธารณะนั้น อันจะทำให้นักโทษเหล่านั้นมีโอกาสได้รับการปลดปล่อยเร็วกว่ากำหนดโทษที่ปรากฏตามคำพิพากษาของศาล

ปัจจุบันปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งของงานราชทัณฑ์ก็คือ ปัญหาที่ว่าผู้ต้องขังล้นเรือนจำ รัฐเองก็ไม่สามารถที่จะสร้างเรือนจำหรือทัณฑสถานให้มากขึ้นหรือใหญ่โตไว้ เพื่อให้เพียงพอกับผู้ต้องขังได้ และมีผู้ต้องขังจำนวนไม่น้อย ที่ต้องโทษจำคุกกระยะสั้น ไม่เกิน 2 ปี ซึ่งนักโทษที่ได้รับโทษจำคุกกระยะสั้นนี้ ส่วนใหญ่กระทำความผิดในเรื่องเล็กน้อยมิใช่เป็นผู้ร้ายโดยสันดาน กรมราชทัณฑ์เองก็เห็นสมควร ที่จะให้ผู้ที่ได้รับโทษจำคุกกระยะสั้น และนักโทษที่เหลือโทษจำคุกต่อไปน้อยได้รับโทษจำคุกอีกลักษณะหนึ่ง คือการให้นักโทษเหล่านี้ออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ เมื่อกิจการนั้นเป็นสาธารณะประโยชน์ และเมื่อให้เป็นไปตามกฎหมายและนโยบายของกรมราชทัณฑ์ กรมราชทัณฑ์จึงให้เรือนจำแต่ละแห่งเข้าร่วมดำเนินงานสาธารณะอย่างน้อยปีละ 1-2 โครงการ โดยไม่ว่าโครงการนั้นจะมีผลประโยชน์ตอบแทนหรือไม่มีผลประโยชน์ตอบแทนก็ตาม ทั้งนี้เพราะกรมราชทัณฑ์เห็นว่าการส่งนักโทษออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำนั้น

นอกจากจะเป็นผลดีแก่สังคม ประเทศชาติ การบริหารการปกครองผู้ต้องขังในเรือนจำและตัวนักโทษผู้ออกไปทำงานโดยตรงแล้ว ยังมีผลทำให้ประชาชนทั่วไปมีความเข้าใจเห็นอกเห็นใจต่อนักโทษและเจ้าหน้าที่เรือนจำ อันก่อให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อกรมราชทัณฑ์³⁵

3.2.2.1 ประเภทและลักษณะงานที่ให้นักโทษทำ

ประเภทและลักษณะของงานสาธารณะที่ให้นักโทษทำนั้นมีรายละเอียดปรากฏตามกฎหมายกระทรวงมหาดไทย ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2523)³⁶ ดังนี้ คือ

“งานสาธารณะที่จะจัดให้นักโทษเด็ดขาดออกไปทำนอกเรือนจำนั้น ได้แก่ งานใด ๆ ที่ต้องการใช้เงินงบประมาณแผ่นดิน เงินของราชการบริหารส่วนท้องถิ่น หรือเงินของรัฐวิสาหกิจ และให้หมายความรวมถึงงานสาธารณะอื่นใดที่ไม่มีผลประโยชน์ตอบแทนด้วย”

จากหลักดังกล่าวข้างต้นพอจะสรุปถึงประเภทและลักษณะของงานสาธารณะได้ดังนี้คือ

1. งานสาธารณะใด ๆ ที่มีผลประโยชน์ตอบแทน ซึ่งได้แก่ การรับจ้างทำงานสาธารณะนอกเรือนจำที่มีผลตอบแทนเป็นเงิน แต่เงินที่เป็นผลตอบแทนนั้นต้องเกิดจากเงินงบประมาณแผ่นดิน หรือเงินของราชการบริหารส่วนท้องถิ่น หรือเงินของรัฐวิสาหกิจ

งบประมาณแผ่นดิน หมายความว่า งบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ ซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณในแต่ละปี ซึ่งปกติรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังจะเป็นผู้รักษาการตามพระราชบัญญัติ เช่น พระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2538 เป็นต้น

ราชการบริหารส่วนท้องถิ่น หมายความว่า รูปแบบการจัดระเบียบราชการบริหารส่วนท้องถิ่น ดังที่ได้บัญญัติไว้ตามมาตรา 70 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ซึ่งได้จัดระเบียบราชการส่วนท้องถิ่นไว้ดังนี้ คือ

³⁵ ประกิจ กฤษณะ, “การใช้แรงงานนักโทษเด็ดขาดออกทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ,” : 43-44

³⁶ กฎกระทรวงฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2523) ออกตามความในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479, ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่ม 97 ตอนที่ 36 หน้า 11 ลงวันที่ 5 มีนาคม 2523, ข้อ 1.

- (1) องค์การบริหารส่วนจังหวัด
- (2) เทศบาล
- (3) สุขาภิบาล
- (4) องค์การบริหารส่วนตำบล
- (5) ราชการส่วนท้องถิ่นอื่นตามที่กฎหมายกำหนด

การจัดระเบียบราชการบริหารส่วนท้องถิ่นในรูปแบบที่ (1) - (4) คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล สุขาภิบาล เป็นรูปแบบที่เรียกว่า การจัดระเบียบราชการส่วนท้องถิ่นระบบทั่วไป

ส่วนการจัดระเบียบราชการบริหารส่วนท้องถิ่นตาม (5) คือ ราชการส่วนท้องถิ่นอื่นตามที่กฎหมายกำหนด นอกจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล สุขาภิบาล องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นรูปแบบที่เรียกว่า การจัดระเบียบราชการบริหารท้องถิ่นระบบพิเศษ³⁷ ซึ่งปัจจุบันที่มีอยู่ก็คือ (1) กรุงเทพมหานคร (2) เมืองพัทยา (3) องค์การบริหารส่วนตำบล เพราะเป็นองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นที่มีกฎหมายจัดระเบียบไว้โดยเฉพาะเป็นพิเศษ

“รัฐวิสาหกิจ” ตามพระราชบัญญัติพนักงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ พ.ศ. 2534 ได้ให้ความหมายของคำว่า “รัฐวิสาหกิจ” ไว้ดังนี้คือ

(1) องค์การของรัฐบาลตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งองค์การของรัฐบาล หรือกิจการของรัฐตามกฎหมายที่จัดตั้งกิจการนั้น และหมายความรวมถึงหน่วยงานธุรกิจที่รัฐเป็นเจ้าของ

(2) บริษัทจำกัดหรือห้างหุ้นส่วนจำกัดนิติบุคคลที่กระทรวง ทบวง กรมหรือทบวงการเมืองที่มีฐานะเทียบเท่าและหรือรัฐวิสาหกิจตาม (1) มีทุนอยู่ด้วยเกินร้อยละห้าสิบ

จะเห็นได้ว่างานที่สาธารณะที่ให้นักโทษประเภทมีผลประโยชน์ตอบแทนได้ตามกฎหมายแล้ว ผลประโยชน์ตอบแทนนั้นจะต้องเป็นเงินที่เกิดจากงบประมาณแผ่นดิน เงินของราชการบริหารส่วนท้องถิ่นหรือของรัฐวิสาหกิจไม่รวมถึงภาคเอกชนด้วย ซึ่งแตกต่างจากการให้นักโทษออกไปทำงานภายนอกเรือนจำตามมาตรา 22 ของพระราชบัญญัติ พ.ศ. 2479 ซึ่งสามารถทำงานให้เอกชนได้

³⁷ ประยูร กาญจนดุล, คำบรรยายกฎหมายปกครอง, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535), หน้า 309-310.

2. งานสาธารณะใด ๆ ที่ไม่มีผลประโยชน์ตอบแทน คือ การใช้แรงงานนักโทษเด็ดขาดออกไปทำงานสาธารณะภายนอกเรือนจำ เพื่อเป็นการสาธารณะกุศลแก่องค์การต่าง ๆ ที่รัฐรับผิดชอบดูแลอยู่ เช่น วัดวาอาราม มัสยิด การขุดลอกคูคลอง ฝ่ายบังคับน้ำท่วม

อย่างไรก็ตามงานสาธารณะที่จัดให้นักโทษทำควรมีกำหนดและระยะเวลาในการทำงานให้แล้วเสร็จตามลักษณะของงาน ซึ่งไม่ควรใช้เวลาทำงานนานเกินควร หากงานในโครงการใดจะต้องใช้เวลาทำงานนานเกินกว่า 120 วัน แล้วก็ควรชี้แจงรายละเอียดและขั้นตอนของการทำงานให้กรมราชทัณฑ์ทราบ เพื่อพิจารณาอนุมัติ³⁸

สถิติการดำเนินงานสาธารณะในปี 2539 มีเรือนจำและทัณฑสถานดำเนินงานสาธารณะทั้งสิ้น 87 เรือนจำ มีโครงการที่ดำเนินการทั้งสิ้น 279 โครงการ โดยมีรายละเอียดคือ

โครงการที่มีผลประโยชน์ตอบแทน	229	โครงการ
โครงการที่ไม่มีผลประโยชน์ตอบแทน	50	โครงการ
จำนวนผู้ต้องขังที่ออกทำงานสาธารณะ	4,608	คน
จำนวนเจ้าพนักงานควบคุม	853	คน
ผลประโยชน์ตอบแทนทั้งสิ้น	64,722,478.90	บาท

³⁸ ประกิจ กฤษณะ, “การใช้แรงงานนักโทษเด็ดขาดออกทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ”, หน้า 44-45

ตารางแสดงผลการดำเนินงานสาธารณะในรอบปีงบประมาณ 2539

รายได้	ประเภทงาน	จำนวน	
มี	งานล้างท่อระบายน้ำ	142	50,217,566
	งานขุดลอก	3	1,260,000
	งานก่อสร้าง ซ่อมแซมและปรับปรุงอาคารสถานที่	9	1,203,400
	งานพัฒนาความสะอาดและสิ่งแวดล้อม	9	1,798,600
	งานล้อมรั้วลวดหนาม	2	529,300
	งานปลูกป่า	1	14,000
	งานดูแลรักษาสนามกีฬาจังหวัด	63	9,749,612.90
		229	64,772,478.90
ไม่มี	งานล้างท่อระบายน้ำ	2	
	งานขุดลอก	2	
	งานก่อสร้าง ซ่อมแซมและปรับปรุงอาคารสถานที่	1	
	งานพัฒนาความสะอาดและสิ่งแวดล้อม	43	
	งานปลูกป่า	2	
		50	
	รวม	279	

ที่มา : รายงานประจำปี 2539 กรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย

3.2.2.2 คุณสมบัติของนักโทษที่จะได้รับการพิจารณา

คุณสมบัติของนักโทษที่จะได้รับการพิจารณาให้ออกทำงานสาธารณะนอกเรือนจำปรากฏตามมาตรา 22 ทวิ ของพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2523 ยังสรุปได้ดังนี้ คือ

นักโทษเด็ดขาดซึ่งถูกพิพากษาจำคุกและเป็นนักโทษเด็ดขาดจากความผิด ดังต่อไปนี้ คือ

- ความผิดต่อองค์พระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท และผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
- ความผิดต่อความมั่นคงภายในราชอาณาจักร
- ความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายนอกราชอาณาจักร
- ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ

และตามกฎหมายกระทรวงมหาดไทย ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2523) ได้วางหลักเกณฑ์ของคุณสมบัติของนักโทษในเรื่องชั้นของนักโทษที่จะได้รับการพิจารณาให้ออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ ดังนี้ คือ

(1) ชั้นเยี่ยมต้องได้รับโทษจำคุกมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของกำหนดโทษที่ระบุไว้ในหมายแจ้งโทษเด็ดขาดหรือตามคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย

(2) ชั้นดีมาก ต้องได้รับโทษจำคุกมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของกำหนดโทษที่ระบุไว้ในหมายแจ้งโทษเด็ดขาดหรือตามคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายให้ลงโทษ

(3) ชั้นดี ต้องได้รับโทษจำคุกมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของกำหนดโทษที่ระบุไว้ในหมายแจ้งโทษเด็ดขาดหรือคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายให้ลงโทษ

(4) ชั้นกลางต้องได้รับโทษจำคุกมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งในสองของกำหนดโทษที่ระบุไว้ในหมายแจ้งโทษเด็ดขาดหรือตามคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายให้ลงโทษ

ในกรณีตาม (1) (2) (3) และ (4) ถ้ามีการพระราชทานอภัยโทษให้ถือว่ากำหนดโทษตามหมายแจ้งเด็ดขาดหรือตามคำสั่งลดโทษฉบับหลังสุด

ทั้งนี้ ตามกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์พุทธศักราช 2479 ข้อ 44 ได้แบ่งนักโทษออกเป็นชั้นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- (1) ชั้นเยี่ยม
- (2) ชั้นดีมาก
- (3) ชั้นดี
- (4) ชั้นกลาง
- (5) ชั้นเลว
- (6) ชั้นเลวมาก

ดังนั้นนักโทษเด็ดขาด ชั้นเลว และชั้นเลวมาก ไม่อยู่ในข่ายได้รับการพิจารณาให้ออกทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ

3.2.2.3 คณะกรรมการพิจารณาคัดเลือกนักโทษ

หลักเกณฑ์การแต่งตั้งกรรมการพิจารณาและการพิจารณาคัดเลือกนักโทษเด็ดขาดออกทำงานสาธารณะนอกเรือนจำเป็นไปตามกฎหมายกระทรวงมหาดไทย ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2523) ออกตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ข้อ 4 และ ข้อ 5 ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้คือ

อธิบดีเป็นผู้แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาคัดเลือกนักโทษเด็ดขาดส่งออกไปทำงานสาธารณะภายนอกเรือนจำ โดยคณะกรรมการนี้ต้องมีจำนวนไม่น้อยกว่า 3 คน คณะกรรมการจะต้องเป็นราชการตั้งแต่ระดับ 4 ชั้น และกรรมการอย่างน้อยหนึ่งคนต้องเป็นเป็นผู้บัญชาการเรือนจำ และอธิบดีเป็นผู้มีอำนาจแต่งตั้งกรรมการคนใดคนหนึ่งเป็นประธานกรรมการ

อธิบดีเป็นผู้อนุมัติให้ส่งนักโทษเด็ดขาดออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ แต่ทั้งนี้จะต้องผ่านความเห็นชอบที่ประชุมคณะกรรมการที่อธิบดีเป็นผู้แต่งตั้ง โดยการประชุดของคณะกรรมการจะต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่ง และการให้ความเห็นชอบของคณะกรรมการให้ถือเสียงข้างมาก โดยให้นับกรรมการหนึ่งมีหนึ่งเสียงโดยถือเป็นเสียงชี้ขาด

อย่างไรก็ตามการพิจารณาของคณะกรรมการในการให้นักโทษเด็ดขาดออกทำงานสาธารณะนอกเรือนจำนั้น คณะกรรมการจะต้องคำนึงถึงสิ่งเหล่านี้ ประกอบด้วยว่าสมควรให้นักโทษเด็ดขาดผู้หนึ่งผู้ใดทำงานหรือไม่ คือ

1. อายุ
2. ประวัติ
3. ความประพฤติ
4. สติปัญญา
5. การศึกษาอบรม
6. สุขภาพ
7. ภาวะแห่งจิต
8. นิสัย
9. อาชีพ
10. สิ่งแวดล้อม
11. ฝีมือหรือความรู้ความชำนาญในงาน
12. สภาพแห่งความผิด
13. สภาพของท้องถิ่น

นอกจากกฎกระทรวงดังกล่าวที่เกี่ยวข้องกับคณะกรรมการคัดเลือกนักโทษเด็ดขาดออกทำงานสาธารณะนอกเรือนจำแล้ว ยังมีระเบียบที่เกี่ยวข้องด้วย คือระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการส่งนักโทษเด็ดขาดออกทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ พ.ศ. 2523 ซึ่งเกี่ยวข้องกับการตั้งกรรมการพิจารณาคัดเลือกและการส่งนักโทษเด็ดขาดออกทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ ดังนี้ คือ

(1) เมื่อมีงานสาธารณะที่จะต้องจัดส่งนักโทษเด็ดขาดออกไปทำ ให้เรือนจำรายงานไปกรมราชทัณฑ์ เพื่อแต่งตั้งคณะกรรมการคัดเลือกนักโทษเด็ดขาดส่งออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำในรายงานนั้นให้ปรากฏรายการดังนี้

- (ก) ลักษณะหรือประเภทของงานสาธารณะว่าเป็นงานประเภทใด สถานที่ทำงานตั้งอยู่ในท้องที่ใด และมีระยะทางห่างจากเรือนจำเท่าใด พร้อมทั้งความเห็นของผู้บังคับบัญชา
- (ข) บุคคลหรือหน่วยราชการใดเป็นเจ้าของงานนั้น
- (ค) งานนั้นจะต้องใช้นักโทษเด็ดขาดจำนวนเท่าใด และจะต้องใช้เวลาในการทำงานเท่าใด
- (ง) งานนั้นมีผลประโยชน์ตอบแทนหรือไม่ ถ้าเป็นงานที่มีผลประโยชน์ตอบแทนจะพึงได้รับผลประโยชน์ตอบแทนจำนวนเท่าใด
- (จ) เสนอรายชื่อเจ้าพนักงานที่เห็นสมควร ตั้งเป็นคณะกรรมการคัดเลือกนักโทษเด็ดขาดส่งออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ
- (ฉ) เหตุอื่น ๆ ถ้ามี

(2) เมื่อกรมราชทัณฑ์ได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการคัดเลือกนักโทษเด็ดขาดส่งออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ และเมื่อคณะกรรมการได้พิจารณาคัดเลือกนักโทษเด็ดขาดเสร็จเรียบร้อยแล้วให้จัดส่งบัญชีรายชื่อนักโทษเด็ดขาดที่ได้รับการคัดเลือกนั้น พร้อมด้วยเหตุผลและความเห็นของคณะกรรมการไปกรมราชทัณฑ์ เพื่อพิจารณาอนุมัติ เมื่อกรมราชทัณฑ์มีคำสั่งอนุมัติแล้วจึงให้ส่งนักโทษเด็ดขาดออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำได้

(3) ในกรณีมีเหตุฉุกเฉิน เพื่อประโยชน์ในการป้องกันหรือบรรเทาสาธารณภัย และเมื่อผู้ว่าราชการจังหวัดร้องขอ ให้เรือนจำรายงานขออนุมัติส่งนักโทษเด็ดขาดออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ โดยทางโทรเลข วิทยุ หรือโดยวิธีการสื่อสารอื่นใดโดยเร็ว

(4) การส่งนักโทษเด็ดขาดออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ ให้ส่งออกจากเรือนจำได้ตั้งแต่เวลา 06.00 น. และให้นำกลับเข้าเรือนจำไม่เกินเวลา 18.00 น.

(5) การส่งนักโทษเด็ดขาดออกไปทำงานนอกเรือนจำ ให้ปฏิบัติดังต่อไปนี้

(ก) ให้เรือนจำจัดให้มีบัญชีรับ-ส่งนักโทษเด็ดขาดออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ บัญชีดังกล่าวให้จัดทำขึ้นสามชุด มีข้อความตรงกัน เจ้าหน้าที่ผู้ส่งมอบนักโทษเด็ดขาดเก็บไว้ 1 ชุด เจ้าหน้าที่ผู้รับมอบนักโทษเด็ดขาดเก็บไว้ 1 ชุด และให้เจ้าหน้าที่ประตูเก็บไว้ 1 ชุด

(ข) เมื่อเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมนักโทษเด็ดขาดออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำนำนักโทษกลับคืนเรือนจำ ให้เจ้าหน้าที่ประตูตรวจสอบบัญชีรายชื่อและจำนวนนักโทษเด็ดขาดที่ส่งออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ ว่าถูกต้องตรงกับบัญชีรายชื่อที่ตนยึดถือไว้หรือไม่ เมื่อเห็นว่าถูกต้องแล้วให้บันทึกผลการตรวจสอบและลงเวลาที่นำนักโทษเด็ดขาดผ่านเข้ามายังเรือนจำไว้ในบัญชี แล้วให้เจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมนำนักโทษเด็ดขาดผ่านไปได้ แต่ถ้าปรากฏว่ามีรายชื่อนักโทษเด็ด

ขาดและจำนวนไม่ถูกต้องกับบัญชีที่ตนยึดไว้ ก็ให้จดบันทึกเหตุนั้น ๆ ลงไว้ในบัญชี แล้วรายงานให้ผู้บังคับบัญชาการเรือนจำทราบทันที

(ค) เมื่อเจ้าหน้าที่ประตูได้ตรวจสอบบัญชีรายชื่อนักโทษเด็ดขาดถูกต้องแล้ว ให้เจ้าหน้าที่ควบคุมนักโทษเด็ดขาดออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ นำนักโทษเด็ดขาดไปส่งมอบให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมภายในเรือนจำ ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ผู้รับมอบจะต้องตรวจสอบบัญชีรายชื่อและจำนวนนักโทษเด็ดขาดที่ได้รับมอบไว้ ว่ามีรายชื่อและจำนวนตรงกับบัญชีรายชื่อที่ตนยึดไว้หรือไม่เมื่อเห็นว่าถูกต้องแล้วให้บันทึกผลการตรวจสอบและบ่งเวลาที่รับนักโทษเด็ดขาดไว้ในบัญชีนั้น แต่ถ้าปรากฏว่ามีรายชื่อนักโทษเด็ดขาดและจำนวนไม่ตรงตามบัญชีรายชื่อที่ตนยึดถือไว้ก็ให้จดบันทึกเหตุนั้น ๆ ไว้แล้วรายงานให้ผู้บังคับบัญชาเรือนจำทราบทันที

(ง) ให้ผู้บัญชาการเรือนจำจัดให้มีบัตรประจำตัวนักโทษเด็ดขาดที่ส่งออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ คนละ 2 ชุด โดยประกอบด้วยเลขที่บัตร ชื่อ นามสกุล เลขทะเบียนประจำตัว และวันที่บัตรหมดอายุ และติดรูปถ่ายของนักโทษเด็ดขาดไว้ด้วย โดยให้ผู้บัญชาการเรือนจำเป็นผู้ ลงนามในบัตรนั้น บัตรประจำตัวดังกล่าวให้เจ้าหน้าที่ประตูเรือนจำเก็บไว้ 1 ชุด และให้เจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมนักโทษเด็ดขาดออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำเก็บไว้ 1 ชุด เมื่อมีการส่งนักโทษเด็ดขาดกลับเข้าเรือนจำ ให้เจ้าหน้าที่ประตูตรวจสอบตัวบุคคลว่าถูกต้องตรงกับบัตรประจำตัวหรือไม่ เมื่อเห็นว่าถูกต้องตรงกันแล้วจึงให้ผ่านไปได้

(จ) บัญชีรับ-ส่งนักโทษเด็ดขาดที่ออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ เมื่อได้จัดการดังกล่าวเสร็จแล้วให้รวบรวมนำส่งงานทะเบียนประวัติของผู้ต้องขังและฝ่ายอบรมและฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังเพื่อดำเนินการต่อไป

(ฉ) ทุกวันสิ้นเดือนให้เรือนจำจัดทำบัญชีแสดงจำนวนวันที่นักโทษเด็ดขาดแต่ละคน ซึ่ง ได้รับการคัดเลือกให้ออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ บัญชีแสดงจำนวนวันที่ได้รับการลดวันต้องโทษคุก เพราะออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ และบัญชีเงินรางวัลปันผลที่นักโทษเด็ดขาดแต่ละคนจะพึงได้รับ แล้วรายงานให้กรมราชทัณฑ์ทราบ

สำหรับปัญหาประการหนึ่งของการตั้งกรรมการและพิจารณานักโทษเด็ดขาดออกทำงานสาธารณะนอกเรือนจำก็คือ เรือนจำและทัณฑสถานมักจะเสนอโครงการและขอแต่งตั้งกรรมการฯ พร้อมกับส่งบัญชีรายชื่อนักโทษเด็ดขาดขออนุมัติส่งออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำไปในคราวเดียวกัน ซึ่งเป็นการปฏิบัติที่ยังไม่ตรงตามขั้นตอนของกฎหมายและระเบียบ เพราะตามกฎหมายและระเบียบกรมราชทัณฑ์จะต้องมีคำสั่งแต่งตั้งกรรมการฯ เสียก่อน แล้วกรรมการฯ จึงจะมีอำนาจไปทำการคัดเลือกนักโทษได้ แล้วจัดส่งบัญชีรายชื่อนักโทษที่ได้รับการคัดเลือกนั้นจัดส่งไปกรมราชทัณฑ์เพื่ออนุมัติอีกครั้งหนึ่ง การที่เรือนจำและทัณฑสถานเสนอโครงการและขอตั้งกรรมการฯ พร้อมกับเสนอบัญชีรายชื่อนักโทษเพื่ออนุมัตินั้น เป็นการคัดเลือกของกรรมการฯ ก่อนที่จะได้รับการแต่งตั้ง จึงเป็นการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้อง การแก้ปัญหาในเรื่องนี้ในกรณีที่มีโครงการเร่ง

ด่วน ก็ให้ใช้วิธีเสนอโครงการและขอแต่งตั้งกรรมการฯ มาทางโทรเลข วิทยุ หรือวิธีการสื่อสารอื่นใดที่รวดเร็วก็ได้³⁹

3.2.2.4 รางวัล

ดังที่ได้อธิบายไว้ในหัวข้อ 3.2.1.2 แล้วว่านักโทษเด็ดขาดไม่มีสิทธิได้รับค่าจ้างจากการทำงาน แต่ในกรณีที่งานที่ทำนั้นมีผลประโยชน์ตอบแทน แต่นักโทษนั้นมีสิทธิได้รับรางวัล นักโทษเด็ดขาดที่ออกทำงานสาธารณะนอกเรือนจำประเภทที่มีผลประโยชน์ตอบแทนมีสิทธิได้รับรางวัลเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ตามที่กฎหมายกำหนด⁴⁰ ดังนี้คือ

“หากงานสาธารณะที่จัดให้นักโทษทำนั้น มีผลประโยชน์ตอบแทนให้หักเป็นค่าใช้จ่าย เหลือเท่าใดจ่ายเป็นรางวัลให้แก่ักโทษเด็ดขาดผู้มีส่วนร่วมทำงานนี้ร้อยละแปดสิบจ่ายเป็นรางวัลให้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่ร้อยละสิบ และให้เป็นรายได้ของเรือนจำร้อยละสิบ

การจ่ายเงินรางวัลตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นหลักเกณฑ์และวิธีการที่อธิบดีกำหนด”

จะเห็นได้ว่ารางวัลที่จะจ่ายให้นักโทษเด็ดขาดจากการทำงานสาธารณะนี้ นักโทษจะได้รับรางวัลเป็นจำนวนถึงร้อยละแปดสิบ พนักงานเจ้าหน้าที่ร้อยละสิบ และเป็นรายได้ของเรือนจำร้อยละสิบ ซึ่งแตกต่างจากการให้ทำงานหรือฝึกอาชีพที่มีผลประโยชน์ตอบแทนมีสิทธิได้รับรางวัลไม่เกินร้อยละห้าสิบของกำไร และเจ้าพนักงานเรือนจำก็มีสิทธิได้รับรางวัลไม่เกินร้อยละสิบห้าของกำไรทั้งหมด ส่วนที่เหลือก็ตกเป็นรายได้ของเรือนจำ

สำหรับวิธีการจ่ายเงินรางวัลซึ่งเป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่อธิบดีกำหนดซึ่งปัจจุบันก็คือระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการส่งนักโทษออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ พ.ศ. 2523 ลงวันที่ 15 พฤษภาคม 2523 หมวด 6 ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ คือ

(1) หากงานสาธารณะที่จัดให้นักโทษเด็ดขาดออกไปทำนั้นมีผลประโยชน์ตอบแทน เมื่อได้รับเงินค่าตอบแทนให้รับจ่ายรางวัลปันผลให้แก่ักโทษเด็ดขาด และเจ้าพนักงานเรือนจำผู้มีส่วนร่วมในการทำงานนั้นโดยเร็ว

³⁹ ประกิจ กฤษณะ, “การใช้แรงงานนักโทษเด็ดขาดออกทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ”, หน้า 47.

⁴⁰ กฎกระทรวงมหาดไทย ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2523), ข้อ 7

(2) การจ่ายรางวัลปันผลให้แก่ักโทษเด็ดขาดตาม (1) ให้ทำบัญชีแยกประเภทไว้โดยเฉพาะและในการจ่ายรางวัลปันผลให้ถือหลักเกณฑ์ในการพิจารณา ดังนี้

(ก) งานใดที่ไม่ต้องใช้ฝีมือแรงงานในการประกอบการ ให้นักโทษเด็ดขาดได้รับส่วนแบ่งต่อวันคนละเท่า ๆ กัน

(ข) งานใดที่ต้องใช้ฝีมือแรงงานในการประกอบการ ให้นักโทษเด็ดขาดผู้มีฝีมือแรงงานได้รับรางวัลปันผลตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ได้กำหนดไว้ในข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ ว่าด้วยการจ่ายเงินผลประโยชน์เป็นรางวัลที่ใช้บังคับอยู่

(ค) งานใดที่จำเป็นต้องใช้ักโทษเด็ดขาด ทั้งที่มีฝีมือแรงงานและไม่มี ฝีมือแรงงานในการประกอบการ ให้นักโทษเด็ดขาดดังกล่าวได้รับรางวัลปันผลตาม (ก) หรือ (ข) แล้วแต่กรณี

รางวัลปันผลที่จ่ายให้แก่ักโทษเด็ดขาดตาม (ก) (ข) และ (ค) ให้จ่ายแก่ักโทษเด็ดขาดเพื่อจับจ่ายใช้สอยในเรือนจำครั้งหนึ่ง อีกครั้งหนึ่งให้เรือนจำเก็บรักษาไว้ในฐานะรับฝากและให้จ่ายคืนให้ในวันปล่อยตัว เว้นแต่ในกรณีที่มีความจำเป็นอย่างยั้งก็ให้อยู่ในดุลพินิจของผู้บัญชาการเรือนจำที่จะพิจารณาสั่งจ่ายให้เป็นกรณี ๆ ไป

(3) การจ่ายรางวัลปันผลให้แก่เจ้าพนักงานเรือนจำ ให้ถือหลักเกณฑ์และวิธีการตามที่ได้กำหนดไว้ในข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ ว่าด้วยการจ่ายเงินผลประโยชน์เป็นรางวัลที่ใช้บังคับอยู่ และให้นำจำนวนวันทำงานมารวมเป็นส่วนในการคำนวณด้วย ซึ่งข้อบังคับในปัจจุบันที่ใช้บังคับอยู่ก็คือ ข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการจ่ายเงินผลประโยชน์เป็นรางวัล ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2521

3.2.2.5 การลดวันต้องโทษจำคุก (Good-Time Allowance)

ประโยชน์ที่ักโทษจะได้รับจากการที่ักโทษออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ นอกจากเงินรางวัลในกรณีที่งานสาธารณะที่ทำนั้นมีผลประโยชน์ตอบแทนแล้ว ประโยชน์ที่ักโทษจะได้รับอีกประการหนึ่ง ซึ่งถือได้ว่าเป็นผลประโยชน์ตอบแทนที่ยิ่งใหญ่ ก็คือการได้รับวันต้องโทษจำคุก กฎหมายบัญญัติว่า⁴¹

“ักโทษเด็ดขาดที่ส่งออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ ตามมาตรา 22 ทวิ ให้ได้ลดวันต้องโทษจำคุกลงอีกไม่เกินจำนวนวันที่ทำงานสาธารณะนั้น และอาจได้รับรางวัลด้วยก็ได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง”

⁴¹ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ 2523, มาตรา 4

การลดวันต้องโทษจำคุกเป็นมาตรการตอบแทนความประพฤติที่ดีของนักโทษให้ได้รับการลดวันต้องโทษ⁴² นักโทษเด็ดขาดที่ออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำจะได้รับ การลดวันต้องโทษจำคุกลงเท่ากับจำนวนวันที่ทำงานสาธารณะนี้ โดยวันทำงานสาธารณะที่จะนำมาคำนวณลดวันต้องโทษจำคุกนี้ จะต้องเป็นวันที่มีการทำงานไม่น้อยกว่า 8 ชั่วโมง โดยเวลา 8 ชั่วโมงนี้ให้รวมเวลาเดินทางทั้งไปและกลับด้วย⁴³ อย่างเช่น ถ้านักโทษออกไปทำงานสาธารณะ 7 วัน วันละไม่น้อยกว่า 8 ชั่วโมง รวมเวลาเดินทางไปกลับแล้ว นักโทษผู้นั้นก็จะสามารถออกจากเรือนจำได้เร็วกว่ากำหนดโทษเป็นเวลา 7 วัน

การที่นักโทษได้ลดวันต้องโทษจำคุกโดยการได้รับการปลดปล่อยจากเรือนจำเร็วกว่ากำหนดเป็นจำนวนวันเท่าที่นักโทษจะออกทำงานสาธารณะนี้ มิใช่ว่านักโทษจะได้รับอิสรภาพจากการจำคุกไปที่เดียว ทั้งนี้ เพราะนักโทษจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไข หลักเกณฑ์ และวิธีการเช่นเดียวกับการพักการลงโทษ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ดังนี้ คือ⁴⁴

“ให้นำเงื่อนไข หลักเกณฑ์ และวิธีการเกี่ยวกับการพักการลงโทษตามที่กำหนดไว้ในข้อ 93 การกำหนดเงื่อนไขในระหว่างพักการลงโทษ ข้อ 94 เงื่อนไขละเว้นการกระทำ ข้อ 95 เงื่อนไขให้กระทำการ ข้อ 96 การกำหนดเงื่อนไข ข้อ 97 การออกหนังสือสำคัญ และข้อ 98 เงื่อนไขในหนังสือสำคัญ ในหมวด 4 ของส่วนที่ 7 แห่งกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 มาใช้บังคับแก่นักโทษเด็ดขาดที่ออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำและได้รับการปล่อยตัวไป เพราะเหลือโทษจำคุกต่อไปเท่ากับหรือน้อยกว่าจำนวนวันที่ได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกลงโดยอนุโลม”

การพักการลงโทษ (Parole) หมายถึง กระบวนการทางกฎหมายที่จำเลยซึ่งถูกตัดสินโดยชอบแล้ว กระทำความผิดและได้ถูกพิพากษาให้จำคุก ได้รับอนุญาตให้ใช้ส่วนสุดท้ายของโทษอยู่นอกคุก โดยยังคงอยู่ภายใต้การควบคุมดูแล (ทัณฑ์บน)⁴⁵ สำระสำคัญของการพักการลงโทษ คือ การปลดปล่อยนักโทษอย่างมีเงื่อนไข โดยให้นักโทษออกไปอยู่ภายนอกเรือนจำก่อนครบกำหนดโทษตามคำพิพากษา โดยกำหนดเงื่อนไขในนักโทษผู้นั้น กระทำการหรือ

⁴² อรรถพร ชูบำรุง, อาชญาวิทยาและอาชญากรรม, (เอกสารโรเนียวเย็บเล่มคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2532), หน้า 465.

⁴³ กฎกระทรวงมหาดไทย (ฉบับที่ 10) พ.ศ. 2523, ข้อ 2.

⁴⁴ เรื่องเดียวกัน, ข้อ 8.

⁴⁵ John W. Palme, Constitutional Rights of Prisoners, (Cincinnati : The W.H. Anderson, 1973), p. 110.

ละเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือว่าเป็นการคุมประพฤตินักโทษ⁴⁶ เช่น กำหนดให้ไปรายงานตัวต่อเจ้าหน้าที่เป็นประจำ ให้อยู่ในเขตท้องที่อันจำกัด ห้ามพกพาอาวุธ เป็นต้น ถ้าผู้ได้รับการลงโทษนั้นประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในกรอบแห่งเงื่อนไขพักการลงโทษได้ตลอด เมื่อครบกำหนดโทษตามคำพิพากษาแล้วก็จะได้รับการปลดปล่อยตัวไปเป็นอิสระอย่างแท้จริง ไม่ต้องถูกควบคุมความประพฤติอีก แต่ถ้าในระหว่างพักการลงโทษ ผู้ใดประพฤติผิดเงื่อนไขในการพักการลงโทษที่กำหนดไว้ หรือกระทำความผิดอาญาขึ้นใหม่ ก็จะต้องถูกส่งกลับเข้าเรือนจำอีกครั้งเพื่อรับโทษจำคุกที่เหลืออยู่และจะถูกเพิกถอนการพักการลงโทษ

อันที่จริงแล้วการพักการลงโทษ และการลดวันต้องโทษจำคุกเป็นแนวความคิดรูปแบบหนึ่งของการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ (Noninstitutional Treatment) ซึ่งหมายความถึง การใช้มาตรการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดแบบอื่น แทนมาตรการจำคุกผู้กระทำความผิดไว้ในเรือนจำ⁴⁷ ซึ่งการใช้มาตรการนี้อาจเกิดขึ้นก่อนถึงขั้นตอนการจำคุก เช่น การรอลงอาญาของศาล ตัวอย่างเช่น ในประเทศอังกฤษมีมาตรการที่เรียกว่า การปล่อยตัวโดยมีเงื่อนไข (Absolute and conditional Discharge) ซึ่งศาลจะใช้แก่ผู้กระทำความผิด ซึ่งกฎหมายมิได้กำหนดวิธีการลงโทษ แน่แน่นอนตายตัวไว้ เมื่อพิจารณาเห็นว่าไม่สมควรที่จะรอกการลงโทษ หรือรอกการลงโทษโดยควบคุมประพฤติ โดยคำนึงถึงสภาพของข้อกล่าวหาตลอดจนอุปนิสัยของผู้กระทำความผิดด้วย⁴⁸ และมาตรการที่อาจเกิดขึ้นภายหลังจากมีคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกและได้ถูกจองจำแล้ว เช่น การพักการลงโทษตั้งที่อธิบายแล้วหรือการปลดปล่อยโดยมีเงื่อนไข

มาตรการในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดมีความหมายใกล้เคียงกับ “การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในชุมชน” (Community - Based Corrections) คือ เป็นการเปลี่ยนการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในชุมชน หมายความว่า การใช้มาตรการในการควบคุมและแก้ไขผู้กระทำความผิดแบบต่าง ๆ ที่ได้กระทำในชุมชน โดยอาศัยทรัพยากรในชุมชนแบบต่าง ๆ เข้าช่วยแก้ไขผู้กระทำความผิด⁴⁹ โดยหลักของการใช้ทรัพยากรชุมชนนั้นอาจเป็นได้ทั้งการใช้อาคาร

⁴⁶ กรมราชทัณฑ์, ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติงานคุมประพฤติ, (นนทบุรี : โรงพิมพ์ราชทัณฑ์, 2537) : 43

⁴⁷ นที จิตสว่าง, “แนวความคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ,” วารสารราชทัณฑ์ 29 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2524) : 10.

⁴⁸ สมบูรณ์ ประสพเนตร, “มาตรการในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ,” วารสารราชทัณฑ์ 27 (กรกฎาคม-สิงหาคม 2522) : 13-14.

⁴⁹ Vernon Fox, Community-based Corrections, (Englewood Cliffs NJ : Prentice-Hall, 1977) P. 1 และนที จิตสว่าง, เพ็งอ้าง, หน้า 11.

สถานที่ และบรรยากาศของชุมชนแทนการควบคุมผู้กระทำผิดในเรือนจำและการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขผู้กระทำความผิด

การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช่เรือนจำมีข้อสนับสนุนหลายประการซึ่งสรุปได้ดังนี้คือ⁵⁰

1. เป็นการลดความแออัดยัดเยียดในเรือนจำ การนำมามาตรการต่าง ๆ ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช่เรือนจำมาใช้ จะช่วยลดจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำให้น้อยลง หากว่าสังคมไม่มีมาตรการในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยวิธีอื่น นอกจากการลงโทษจำคุกในเรือนจำแล้วนั้น ก็หมายความว่าผู้กระทำความผิดเกือบจะทั้งหมดจะถูกส่งตัวเข้าจำคุกในเรือนจำ ภาวะการณ์ดังกล่าว ถ้าดำเนินติดต่อกันไปเรื่อย ๆ ก็จะก่อให้เกิดความแออัดยัดเยียดของผู้ต้องขังเกินกว่าขนาดความจุปกติของเรือนจำ

ความแออัดยัดเยียดในเรือนจำจะเป็นอุปสรรคต่อการบริหารงานเรือนจำเป็นอย่างยิ่งไม่ว่าจะเป็นในด้านการควบคุม หรือในด้านการอบรม แก้ไขผู้ต้องขัง กล่าวคือในด้านการควบคุมผู้ต้องขังนั้น หากเกิดความแออัดยัดเยียดของผู้ต้องขังในเรือนจำแล้ว จะเป็นอุปสรรคต่อการป้องกันการหลบหนีของผู้ต้องขัง การปกครองดูแลมิให้ผู้ต้องขังก่อความวุ่นวาย ตลอดจนการทำร้าย วิวาท หรือรังแกผู้ต้องขังด้วยกันเอง ส่วนในด้านการอบรมแก้ไขผู้ต้องขัง ความแออัดยัดเยียดของผู้ต้องขังในเรือนจำ จะเป็นอุปสรรคต่อการอบรมแก้ไขผู้ต้องขังในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการศึกษาอบรม ด้านการฝึกวิชาชีพ ด้านการให้บริการและสวัสดิการต่าง ๆ ซึ่งไม่สามารถที่จะจัดให้ผู้ต้องขังได้อย่างทั่วถึง เช่น การที่ผู้ต้องขังจำนวนมากต้องนอนแออัดยัดเยียดกันในห้องนอนเล็ก ๆ หรือการที่ผู้ต้องขังต้องว่างงาน เนื่องจากเรือนจำมีจำนวนผู้ต้องขังมากกว่างานที่จัดให้ผู้ต้องขังทำ ผู้ต้องขังมีเวลารว่างมากและทำให้จิตใจฟุ้งซ่าน นอกจากนี้ความแออัดยัดเยียดของผู้ต้องขังในเรือนจำยังเป็นอุปสรรคต่อการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ซึ่งเป็นมาตรการในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามหลักทัณฑวิทยาอีกด้วย

การแก้ไขภาวะแออัดยัดเยียดของผู้ต้องขังในเรือนจำอาจจะได้โดยการสร้างเรือนจำขึ้นใหม่ให้เพียงพอกับจำนวนผู้ต้องขังที่เพิ่มขึ้นได้ แต่การแก้ปัญหาดังกล่าวนี้จะต้องใช้เงินอย่างมากมาใช้ในการก่อสร้างเรือนจำขึ้นมาใหม่และการซ่อมแซมบำรุงรักษาเครื่องมืออุปกรณ์ อาคาร สถานที่ต่าง ๆ รวมตลอดถึงเจ้าพนักงาน ซึ่งต้องเพิ่มควบคุมตามไปด้วย ดังนั้นการแก้ปัญหาดังกล่าวนี้ จึงไม่เป็นการประหยัดตามหลักเศรษฐกิจและไม่เหมาะสม เพราะเงินดังกล่าวควรที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาประเทศในด้านอื่น ๆ ที่จำเป็นกว่า ในทางตรงกันข้ามการ

⁵⁰ นัทธี จิตสว่าง, "แนวความคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช่เรือนจำ", หน้า 14-18.

แก้ไขปัญหาคความแออัดยัดเยียดของผู้ต้องขังในเรือนจำโดยวิธีการใช้มาตรการในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช่เรือนจำไม่เพียงแต่จะประหยัดเงินงบประมาณในการก่อสร้างเรือนจำแล้วยังประหยัดเงินการดำเนินงานของเรือนจำ เช่น ค่าอาหารผู้ต้องขัง และงบประมาณดำเนินการอื่น ๆ อีกโดยสิ้นเชิงด้วย

นอกจากนี้การแก้ปัญหาโดยการสร้างเรือนจำเพิ่มยังเป็นปัญหาได้ชั่วระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น ทั้งนี้เพราะหากยังไม่มีมาตรการการใช้โทษอย่างอื่นแทนโทษจำคุกแล้วผู้กระทำความผิดก็ต้องถูกส่งตัวเข้าเรือนจำอยู่เรื่อย ๆ เพราะเมื่อประชากรเพิ่มขึ้นผู้กระทำความผิดก็จะเพิ่มขึ้นตามไปด้วย ดังนั้นแม้ว่าจะมีการก่อสร้างเรือนจำเพิ่มขึ้นอีกสักกี่แห่ง ผู้ต้องขังก็เพิ่มขึ้นตามไปด้วยเมื่อมีการสร้างเรือนจำใหม่ในระยะเวลาแรกก็อาจจะช่วยลดความแออัดลงได้บ้าง แต่เมื่อระยะเวลาหนึ่งผ่านไปผู้ต้องขังก็จะล้นเรือนจำอีก อันจะต้องมีการสร้างเรือนจำใหม่เพิ่มขึ้นอยู่เรื่อยไป ตรงกันข้ามหากใช้มาตรการในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในเรือนจำแล้ว แม้ผู้ต้องขังจะเพิ่มขึ้นเท่าใดผู้ต้องขังในเรือนจำก็จะไม่เพิ่มขึ้นมากมายนักเพราะอาจจะมีการใช้มาตรการในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช่เรือนจำให้มากขึ้นได้

สถิติเปรียบเทียบผู้ต้องขังในรอบ 10 ปี

(พ.ศ. 2529 - 2538)

ปีงบประมาณ	จำนวน		
	ชาย	หญิง	รวม
2529	84,899	6,952	91,841
2530	90,456	5,534	95,990
2531	62,602	4,557	67,159
2532	76,248	5,437	81,685
2533	78,343	5,604	83,947
2534	81,980	6,071	88,051
2535	68,097	5,212	73,309
2536	83,523	6,784	90,307
2537	94,776	8,553	103,329
2538	101,130	9,898	111,028

หมายเหตุ ปี พ.ศ 2531, 2533 และ 2535 มีพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษผู้ต้องขังที่มา : รายงานประจำปี 2538 กรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย

2. เป็นการประหยัดทางด้านเศรษฐกิจ การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช่เรือนจำจะช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายในหลาย ๆ ประการ

ประการที่หนึ่ง พิจารณาในแง่งบประมาณของรัฐ มาตรการในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช่เรือนจำ เสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่าการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในเรือนจำจากการศึกษาวิจัยในสหรัฐ พบว่าโครงการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในชุมชน ประหยัดเงินกว่าการใช้เรือนจำหลายเท่าเท่าที่การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช่เรือนจำเสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่า ก็เนื่องจากมาตรการดังกล่าวจะช่วยประหยัดเงินงบประมาณในการก่อสร้างเรือนจำ งบประมาณในการดำเนินการเรือนจำ เงินเดือนข้าราชการ เจ้าหน้าที่ รวมตลอดถึงค่าอาหารผู้ต้องขัง จะมีประมาณ 40% ของงบประมาณของกรมราชทัณฑ์ทั้งหมด ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะการใช้การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช่เรือนจำ ไม่ต้องมีการก่อสร้างเรือนจำหรือใช้เจ้าหน้าที่ แต่ปล่อยให้ผู้กระทำความผิดกลับเข้าอยู่ในชุมชนเหมือนอย่างเดิม โดยมีเงื่อนไขให้บุคคลเหล่านั้นต้องปฏิบัติและแม้จะต้องใช้เจ้าหน้าที่ก็ใช้เป็นเพียงส่วนน้อย เพราะผู้ดูแลผู้กระทำความผิดอาจจะใช้อาสาสมัครเสียเป็นส่วนใหญ่

ประการที่สอง พิจารณาในแง่ผู้กระทำความผิดและครอบครัว การที่ผู้กระทำความผิดต้องถูกจำคุกนั้น จะทำให้ผู้กระทำความผิดหมดโอกาสทำมาหากินในช่วงที่ถูกจองจำอยู่ ทำให้ผู้กระทำความผิดขาดรายได้ และถ้าหากผู้กระทำความผิดเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวแล้ว ครอบครัวของผู้กระทำความผิดก็จะขาดรายได้และเดือดร้อนตามไปด้วย ในขณะที่เดียวกันครอบครัวของผู้กระทำความผิดจะต้องเดินทางมาเยี่ยมเยียน ส่งอาหารและของฝากต่าง ๆ ให้กับผู้กระทำความผิดระหว่างอยู่ในเรือนจำซึ่งเป็นการสูญเสียทางเศรษฐกิจนับเป็นจำนวนไม่น้อย

3. เป็นการลดผลกระทบของระบบเรือนจำต่อผู้ต้องขัง โทษจำคุกจะส่งผลกระทบในทางลบต่อผู้ถูกจองจำในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นอุปสรรคต่อการกลับตัวให้เข้ากับสังคมภายนอกภายหลังการปลดปล่อย ผลกระทบในทางลบของโทษจำคุกนั้น อาจพิจารณาได้ดังนี้

ประการที่หนึ่ง โทษจำคุกจะก่อให้เกิดรอยมลทิน (Stigma) ในตัวผู้ถูกจองจำ กล่าวคือ ผู้ที่เคยถูกจำคุกมาแล้วนั้นจะถูกสังคมตราหน้าว่า เป็นคนชั่วร้าย ไม่มีใครอยากจะคบหาสมาคมด้วย การกลับเข้าทำงานหรือศึกษาต่อจะกระทำได้ยากขึ้น สังคมโดยทั่วไปจะตั้งข้อรังเกียจ ฉะนั้นเมื่อสังคมส่วนใหญ่มีความรู้สึกที่ไม่ดีต่อผู้ต้องโทษจำคุกเช่นนี้แล้วก็ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการที่ผู้พ้นโทษจำคุก จะปรับตัวให้เข้ากับสังคมภายนอกภายหลังได้รับการปลดปล่อยออกมาได้

ประการที่สอง สภาพและความเป็นอยู่ภายในเรือนจำ จะส่งผลกระทบต่อร่างกายและจิตใจของผู้ถูกจองจำ โดยเฉพาะผู้ที่ถูกจองจำในเรือนจำเป็นครั้งแรกจะได้รับความกระเทือนทางจิตใจเป็นอย่างมาก อาจจะทำให้ทัศนคติ นิสสัย และมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปในทางลบได้ นอกจากนี้แม้ภายในเรือนจำจะมีสิ่งซึ่งจำเป็นต่อความเป็นอยู่เบื้องต้น

ต้นของมนุษย์ แต่สภาพความเป็นอยู่ในเรือนจำโดยทั่วไปในเกือบทุกประเทศ เมื่อเทียบกับสภาพความเป็นอยู่ของสังคมภายนอกไม่เท่าใดนัก และเมื่อประกอบกับสภาพความเป็นอยู่ของสังคมภายนอกไม่เท่าใดนัก และเมื่อประกอบกับภาวะของความกดดันต่าง ๆ แล้วจะมีผลกระทบกระเทือนจิตใจและร่างกายตลอดจนวิถีชีวิตของผู้ถูกจองจำให้เสื่อมทรามลง และหากจะต้องถูกจองจำอยู่เป็นระยะเวลาานาน ๆ ก็จะทำให้เกิดการปรับตัวให้เข้ากับสภาพของเรือนจำ (Prisonization) ทำให้เกิดความเคยชินต่อคุกต่อตารางและไม่เกรงกลัวอีกต่อไป

ประการที่สาม คุกหรือเรือนจำเป็นที่รวมของผู้กระทำผิดในประเภทต่าง ๆ หลายประเภท และโดยสภาพของเรือนจำแล้วผู้กระทำความผิดเหล่านี้จะต้องอยู่ร่วมกันและคบหาสมาคมกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นโอกาสที่จะมีการถ่ายทอดเทคนิคในการประกอบอาชญากรรมตลอดจนนิสัยและทัศนคติต่อการกระทำผิดในระหว่างผู้ต้องขังก็อาจจะมีขึ้นได้ จึงทำให้ผู้ต้องขังที่ไม่ได้มีสันดานเป็นผู้ร้าย ก็อาจจะได้รับ การถ่ายทอดทัศนคติ ค่านิยม ตลอดจนแบบแผนการดำเนินชีวิตต่าง ๆ จากผู้ต้องขังที่มีความชัดเจนแล้วได้ซึ่งก็จะเป็นอุปสรรคต่อการแก้ไขผู้กระทำความผิดประเภทที่ได้กระทำผิดโดยพลั้งพลาดหรือไม่มีสันดานเป็นผู้ร้ายได้

ผลกระทบของระบบเรือนจำที่มีต่อผู้ถูกจองจำดังกล่าวนี้ เป็นผลกระทบในทางลบเพราะผลกระทบเหล่านี้ เป็นการทำลายโอกาสในการกลับเข้าสู่สังคมของผู้พ้นโทษ

เมื่อนักโทษได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกเท่ากับจำนวนวันที่ทำงานสาธารณะแล้ว การปล่อยตัวนักโทษนอกเรือนจำก็ต้องมีการคุมประพฤตินักโทษ หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการคุมประพฤติใช้วิธีการเช่นเดียวกับการพักการลงโทษ ตามที่กฎหมายบัญญัติซึ่งหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขต่าง ๆ ปรากฏตามกฎกระทรวงมหาดไทยออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ข้อ 93 การกำหนดเงื่อนไขการพักการลงโทษ ข้อ 94 เงื่อนไขละเว้นการกระทำ ข้อ 95 เงื่อนไขให้กระทำการ ข้อ 96 การกำหนดเงื่อนไข ข้อ 97 การออกหนังสือสำคัญ และข้อ 98 เงื่อนไขในหนังสือสำคัญยังพอจะสรุปได้ดังนี้คือ

เงื่อนไขในระหว่างได้รับการลดวันต้องโทษจำคุก

1. ให้ละเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง
2. ให้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง
3. ให้ละเว้นและให้กระทำการตาม (1) และ (2)

เงื่อนไขที่ให้ละเว้นกระทำการ มีดังนี้

1. ละเว้นไม่กระทำผิดอาญาขึ้นอีก
2. ละเว้นไม่เข้าไปในเขตท้องที่ที่กำหนด
3. ละเว้นไม่ประพฤติดนในทางเสื่อมเสีย เช่น เสพยาเสพติด เล่นการ

พนัน เป็นต้น

ส่วนเงื่อนไขให้กระทำการ

1. ให้ไปรายงานตัวต่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในท้องที่ที่ตัวเองไปอยู่ หรือเจ้าพนักงานเรือนจำ เดือนละ 1 ครั้ง
2. ให้กระทำการหาเลี้ยงชีพที่เจ้าพนักงานจัดหาให้
3. ให้กระทำการหาเลี้ยงชีพในกิจการที่นักโทษผู้นั้นมีอาชีพอยู่แล้ว หรือ กิจการที่ญาติมิตรจัดหาให้
4. ให้ปฏิบัติทางศาสนาที่นักโทษผู้นั้นถืออยู่

เงื่อนไขที่ให้กระทำการหรือละเว้นกระทำการที่จะกำหนดไว้ข้อเดียวหรือหลายข้อก็ได้แล้วแต่ความเหมาะสมแก่ลักษณะของบุคคลและพฤติการณ์แต่โดยทั่วไปมักกำหนดเงื่อนไขไว้ดังนี้⁵¹

1. ห้ามการเสพเครื่องทองของเมออย่างเด็ดขาด
2. ห้ามมิให้ย้ายที่อยู่โดยมิได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงาน
3. ต้องรายงานตัวต่อเจ้าพนักงาน นายจ้างหรือพี่เลี้ยง (Sponsor) ในโอกาสแรกเมื่อได้รับการปลดปล่อยออกจากเรือนจำแล้ว
4. ต้องเขียนรายงานเป็นลายลักษณ์อักษรเสนอต่อเจ้าพนักงานตรงตามกำหนด
5. ต้องไม่กระทำผิดกฎหมายแต่อย่างใด
6. ต้องไม่สมรสใหม่เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงาน
7. ต้องไม่ซื้อรถยนต์และไม่ขับรถยนต์ เว้นไว้แต่จะได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงาน
8. ต้องไม่เดินทางออกนอกจังหวัดหรือรัฐที่ตนอยู่โดยมิได้รับอนุญาต
9. ถ้าหากอยู่เฉย ๆ ไม่ทำงานต้องชี้แจงเหตุผล
10. ห้ามเสพยาเสพติดให้โทษ
11. ห้ามพกอาวุธ

⁵¹ ชาย เสวิกุล , อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2517) หน้า 317-318.

12. ห้ามการเยี่ยมและติดต่อกับนักโทษอื่นที่กำลังต้องโทษอยู่
13. ห้ามออกนอกบ้านเวลากลางคืน
14. เมื่อออกจากงาน ต้องรายงานให้เจ้าพนักงานทราบทันที
15. ต้องรับผิดชอบเลี้ยงดูครอบครัวของตน
16. หากได้รับคำสั่งให้รักษาตัวต้องปฏิบัติตาม
17. ต้องไม่ขอใบอนุญาตเพื่อล่าสัตว์
18. หากไม่ได้รับความเป็นธรรมจากนายจ้างต้องรีบรายงานให้เจ้า

พนักงานคุมประพฤติทราบ

19. ห้ามเข้าไปในสถานที่จำหน่ายสุรา
20. ห้ามเข้าไปในสถานการพนันหรือโรงบิลเลียด
21. ต้องไปโบสถ์หรือวัดเป็นประจำ
22. ต้องเก็บสะสมเงินรายได้ไว้ส่วนหนึ่ง
23. ต้องไม่กู้ยืมเงินหรือข้อมีค่าจากผู้อื่น หรือซื้อสิ่งใดโดยวิธีเงินผ่อน

นอกจากจะได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงาน

หนังสือสำคัญประจำตัว

เมื่อนักโทษได้รับการปลดปล่อยจากเรือนจำ อันเนื่องมาจากการได้รับการลดวันต้องโทษคุกแล้ว ผู้บัญชาการเรือนจำจะออกหนังสือสำคัญให้ติดตัวไป ซึ่งในหนังสือสำคัญจะระบุเงื่อนไขที่กำหนดให้นักโทษให้กระทำการหรือละเว้นการทำการต่าง ๆ ไว้ด้วย ในกรณีที่มีเงื่อนไขให้ไปรายงานตัวกับตำรวจหรืออำเภอ ทางเรือนจำจะต้องทำหนังสือแจ้งตำรวจหรืออำเภอด้วย และนักโทษมีหน้าที่ต้องแสดงหนังสือสำคัญนี้ ในกรณีที่เจ้าพนักงานเรือนจำหรือเจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจขอ ดู ถ้าไม่สามารถแสดงได้อาจถูกจับส่งตัวเรือนจำได้

เมื่อหนังสือสำคัญที่ทางเรือนจำออกให้นี้หายให้แจ้งต่อนายอำเภอท้องที่ และขอดำเนินการขอรับฉบับใหม่แทน

จะเห็นได้ว่าการลดวันต้องโทษจำคุกนี้เป็นวิธีการอันหนึ่งซึ่งเป็นขั้นตอนก่อนการพักโทษ เพราะเมื่อนักโทษนั้นออกจากเรือนจำแล้ว ก็ต้องมารายงานตัวเป็นประจำต่อเจ้าพนักงานตามเงื่อนไข เช่นเดียวกับการพักการลงโทษ คำว่า “การลดวันต้องโทษจำคุก” อาจทำให้เข้าใจได้ว่าเป็นการให้อำนาจเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ลดการจำคุกซึ่งเป็นโทษที่กำหนดโดยคำพิพากษาของศาล จึงมีผู้เสนอว่าให้ใช้คำว่า “การลดวันต้องโทษในเรือนจำ” แทนคำว่า “การลดวันต้องโทษจำคุก”⁵²

⁵² วิสัย พุกกะวัน , คำอธิบายพระราชบัญญัติราชทัณฑ์, หน้า 207.